

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Za dveřmi cizího domova: návštěva
v sociokulturní perspektivě**

Jana Tůmová

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologie

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Diplomová práce

**Za dveřmi cizího domova: návštěva
v sociokulturní perspektivě**

Jana Tůmová

Vedoucí práce:

Mgr. Gabriela Fatková PhD.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala mé vedoucí diplomové práce paní Mgr. Gabriele Fatkové PhD. za její odborné a vstřícné vedení, které mi pomohlo k dokončení této práce. Dále bych chtěla poděkovat všem mým informátorům za ochotu a čas, který mi věnovali.

Obsah

1	ÚVOD	1
1.1	Výzkumný problém	2
1.2	Teoretické a konceptuální uchopení.....	3
1.3	Cíle práce	9
2	METODOLOGIE.....	10
2.1	Výzkumný soubor	11
2.2	Vytváření dat.....	12
2.3	Analýza dat	13
3	PLÁNOVANÉ SETKÁNÍ/NÁVŠTĚVA.....	13
3.1	Faktory ovlivňující průběh návštěvy	16
3.1.1	Hranice veřejné a soukromé.....	16
3.1.2	Překročení hranice domova.....	21
3.1.3	Vnímání domova.....	26
3.1.4	Sociální logika prostoru	31
3.1.5	Pohostinnost.....	36
3.1.6	Gender a vaření.....	40
3.1.7	Význam daru při návštěvách	44
3.1.8	Estetika v rámci domova.....	48
3.1.9	Verbální a neverbální stránka komunikace.....	52
3.1.10	Sociální a kulturní normy	54
3.2	Situační rámec návštěvy	59
3.2.1	Pozdrav.....	60
3.2.2	Uvítání	60
3.2.3	Průběh návštěvy	61

3.2.4 Ukončení setkání/loučení	66
4 ZÁVĚR	67
5 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	76
6 RESUMÉ	82

1 ÚVOD

Ve své práci se zabývám pochopením návštěv v naší současné české společnosti. Návštěva je jedna z nejčastějších společenských událostí. Autor Felix Ameka (2009) rozlišuje mezi náhodným setkáním a plánovaným, přičemž návštěva je plánovaným setkáním, které má specifický sociální účel. Zaměřuji se na aktéry i na celkový průběh události návštěvy. Mezi zúčastněné návštěvy patří hostitel a návštěvník, se kterými se pojí odlišné role a očekávání. V této práci problematizuji několik důležitých témat, která se domnívám úzce souvisí se sociální situací návštěvy a to vztah veřejného a soukromého, materialitu domova, vnímání domova, sociální logiku prostoru, pohostinnost, vztah genderu a vaření, význam daru, estetiku domova, verbální a neverbální komunikaci a sociální a kulturní normy. Prostřednictvím této jedné události návštěvy se snažím odhalit rysy a kulturní normy naší společnosti. Prostřednictvím chování a komunikace během návštěv vyjadřujeme a současně i utváříme naše vztahy ale i naši věkovou příslušnost a gender.

Průběh a chování během návštěv jsou ovlivněny několika faktory jako věkem, genderem, socioekonomickým statusem a kulturními normami, ale zároveň jsou skrze události a opakování utvářeny. Jedná se o aktivity, které si často neuvědomujeme nebo jim nepřikládáme zvláštní pozornost. Sociálním a symbolickým projevem návštěv vyjadřujeme vztahy rodinné, partnerské i přátelské. Naším chováním dáváme najevo sounáležitost a to, že si přátelství vážíme v podobě přípravy pohoštění nebo přinesení dárku. V této práci se zaměřuji na verbální i neverbální složku komunikace. Těmito projevy vyjadřujeme, že jsme součástí společnosti a utváříme nebo udržujeme naše sociální kontakty. Prostřednictvím komunikace a chování můžeme sledovat emocionální spojení s našimi blízkými a přáteli. S návštěvami se pojí určité očekávané způsoby chování a jsou jasně strukturované od příchodu a uvítání až po rozloučení a odchod. Návštěva je dynamická situace, během které

dochází k vyjednávání pozic, názorů i vztahů a situaci ovlivňuje mnoho faktorů.

Vedle mezilidských vztahů a komunikace vstupují do průběhu návštěvy i vztahy k neživému, tedy materiální kultura domova a věci. Sociální vztahy i materialita ovlivňuje náš vztah k vlastnímu domovu a jeho vnímání. Domov považujeme za soukromý prostor, do kterého vstup lidem zvenčí regulujeme prostřednictvím různých strategií jako zvonku na dveřích, osobního pozvání nebo ohlášení předem prostřednictvím telefonu. Událost návštěvy funguje na principu pozvání. Rozhodnutí, jaké osoby si do našeho domova pozveme, závisí pouze na našem úsudku. Zároveň však do našeho soukromého prostoru proniká stále více veřejné dění, které ho ovlivňuje. Domov v podobě materiální a estetické stránky komunikuje naši identitu a postavení podobně jako naše gesta a vzhled. Přicházíme do prostředí, které je formované životními příběhy domova, kde máme deníky, vzpomínky, dopisy a fotografie. Tohle všechno tvoří intimní prostředí domova a my si obvykle stanovujeme určitá kritéria, která ovlivňují naše rozhodování o pozvání k návštěvě.

1.1 Výzkumný problém

Výzkumný problém, na který jsem se ve své práci zaměřila, je sociální událost návštěvy. Návštěva jako sociální situace je charakteristická svojí složitostí a nepřehledností z hlediska různých faktorů, které do ní vstupují a samotný průběh události ovlivňují. Z tohoto důvodu bylo mojí snahou pojmout návštěvu jako komplexní událost a odkrýt faktory, které mají pro návštěvu význam. Během celého průběhu návštěvy můžeme sledovat mnohé kulturní významy a normy, které jsou důležité pro sociální zapojení do naší společnosti. Během návštěvy vyjednáváme naše postavení, gender a sociální roli. Při návštěvě do kontextu vstupuje místo domova jako soukromý prostor, do kterého proniká i veřejný prostor prostřednictvím moderních technologií a

komunikací přinášíme do dialogů veřejné dění. V rámci domova a návštěvy na nás určitým způsobem působí materiální a estetická stránka věcí, sociální vztahy, naše role a vzájemné interakce.

Významem návštěvy je utváření, definování a udržování sociálních vztahů. Vyjadřuje jistou přináležitost a spojení s širším společenským prostředím. Dáváme najevo emocionální spojení se zúčastněnými, zdvořilost, pohostinnost a určité osvojené způsoby chování. Od překročení prahu domova jednotlivci začnou hrát roli, která s sebou nese jisté způsoby chování v souladu s očekáváním okolí. V případě, že se chování odkloní od očekávání, dochází k napětí mezi hostiteli i návštěvníky. Pokud není v souladu sociální chování spolu s očekáváním, dochází k verbální nebo neverbální reakci ze strany jednotlivců. Celkový průběh návštěvy, atmosféra a emoce s jakými mají jak hostitelé, tak návštěvníci spojenou událost určuje, zda dojde k pozvání a oplacení návštěvy. Návštěva funguje jako zastřešující situace, která obsahuje také mnoho symbolických významů. Těmto významům je nutné věnovat pozornost, abychom mohli pochopit událost návštěvy v celkovém jejím rozsahu.

1.2 Teoretické a konceptuální uchopení

Tato práce pojednává o celkovém průběhu návštěvy jako události a zároveň se zaměřuje na jednotlivé aktéry. V tématu návštěvy se snažím promýšlet, co všechno na nás působí, ať už jsme v roli hostitele nebo návštěvníka. V teoretické rovině je na místě hned zpočátku vymezit návštěvu. Ve své práci jsem se zaměřila na návštěvu, která probíhá mezi přáteli, známými nebo rodinou v rámci domácího prostředí. Od ostatních typů návštěv ji odlišuje to, že má předem definovaný sociální účel. Sociálním účelem návštěv je především udržování nebo navázání sociálních kontaktů. Příležitost nebo konkrétní důvod návštěvy může nabývat různých podob a podle toho se odvíjí průběh návštěvy. Felix

Ameka (2009) ve své práci rozlišuje mezi náhodnými setkáními a plánovanými, což jsem ve své práci vyhodnotila jako užitečný přístup. Za plánované setkání považuje právě návštěvy, které slouží k navázání nebo udržování sociálních kontaktů. Při události návštěvy rozlišujeme mezi aktéry hostiteli a návštěvníky. Každá návštěva je určitým způsobem strukturovaná a je charakteristická určitým vývojem, přičemž je definována začátkem a otevřením konverzace, průběhem a závěrečnou fází ukončení návštěvy a rozloučení.

Během návštěvy překračujeme hranici mezi veřejným a soukromým nebo domovem a neosvojeným prostorem, přičemž s každým překročením hranice přichází i očekávané způsoby chování. Snažím se nastínit vznik a vývoj používání veřejné a soukromé konceptuální dichotomie. V této práci bych chtěla spíše poukázat na intimní charakter návštěvy, kdy záleží pouze na našem rozhodnutí, s kým budeme sdílet naše domácí prostředí. V rámci domova dochází k prolínání obou sfér soukromé i veřejné. Oddělení veřejné a soukromé sféry přichází se vznikem moderní společnosti. Hannah Arendtová (2007) poukazuje na to, že rozlišení mezi soukromým a veřejným odpovídá rozdílu mezi sférou domácnosti a politického života. Starost o zachování jednotlivce příslušela muži v podobě práce a starost o zachování rodu příslušela ženě skrze rození dětí. S oddělením práce od soukromého byli muži spojováni se sférou veřejnou, kdežto ženy se sférou soukromou, jakožto udržovatelky chodu domácnosti. Habermas (2000) ukazuje, že došlo k odbourání mužské autority směrem k jejímu vyrovnání v rámci rodiny. Soukromá sféra je spojena s ideálem rodiny, příjemnými pocity, intimitou a láskou. Naproti tomu veřejný prostor je spjatý s ideálem občanského veřejného prostoru, který je založen na demokracii a společenské integraci všech jedinců. Přičemž ani jeden z těchto ideálů nebyl naplněn. Autoři jako Siebel a Wehrheim (2006), Miller (2001), Alison Blunt a Robyn Dowling (2006) upozorňují na to, že vztah mezi veřejnou a soukromou sférou se rozplývá s pronikáním veřejných nebo politických vlivů do

soukromého prostředí domova. Vedle hranice veřejné a soukromé se zaměřuji na to, co utváří domov jako materialita, paměť a sociální vztahy.

S překročením hranice domova přicházíme do prostředí, které je formované sociálními vztahy, emocionalitou, vzpomínkami, pamětí, identitou a také materiální stránkou prostředí. V tomto ohledu jsou mými východisky teoretické přístupy antropologie materiality. Miller (2001) přirovnává materiální stránku domova k vyprávění životopisu, protože všechny věci v našem domově tvoří součást našeho života. Neměli bychom zároveň opomíjet vzájemný vztah toho, jakým způsobem přetváříme svůj vlastní domov a zároveň jak domov působí na nás. Pauknerová (2014) upozorňuje na to, že se domov stává našim domovem skrze proces vyjednávání, při kterém upravujeme vzhled a vybavení domova. Materiální uspořádání domu je ale jen jedním ze studovaných faktorů, také se budeme zaměřovat na vnímání domova a jeho významy.

Ke konceptu domova přistupuji z hlediska kritické geografie Alison Blunt a Robyn Dowling (2006) považují domov za komplexní a mnohvrstevný, přičemž bychom na něj měli nahlížet nejen jako na místo materiální, ale současně jako na místo identity a moci a v poslední řadě sociálních vztahů a emocí. Pod vlivem feministických přístupů zároveň upozorňují na to, že domov není spojený pouze s pozitivními pocity, ale může být zároveň klíčovým místem útlaku. Z hlediska symbolického přístupu Somerville (1992) tvrdí, že domov má šest až sedm významů. Domov má materiální význam, slouží jako útočiště, kde se odehrávají sociální vztahy a emocionální stránka, slouží k vybudování si soukromí, dále má prostorový význam a v poslední řadě se jedná o představy, které máme spojené s ideály domova, ke kterým se snažíme přiblížit. Douglas (1991) pak zdůrazňuje, že prostor se stává domovem, skrze proces strukturace, tedy až tím, že ho začneme ovládat a jistým způsobem organizovat. Zároveň poukazuje na to, že v rámci domova aktéři podléhají kontrole a mnohdy musí od svých individuálních zájmů a požadavků ustupovat. V tématu domova nás bude zajímat také sociální uspořádání prostoru.

V práci se snažím nastínit vývoj sociálního prostoru domova. Oporou mi byly teorie autorů Dülmena (1999) a Habermase (2000), kteří poukazují na to, že se prostor domova stával postupem času stále více soukromý pro jednotlivce, když se začaly vyčleňovat místnosti pro členy domácnosti. Domov také přestal sloužit pouze lidským potřebám, ale stal se jistým ukazatelem sociálního postavení. Z hlediska návštěv je nejdůležitějším prostorem obývací pokoj, který podle autorů Hilliera a Hansonové (1984) zaujímá centrální polohu a je tedy nejvíce integrovaný s celkem domu. Zároveň je tam nejvíce snížený práh intimity vedle kuchyně. Mimo sociálního uspořádání domu nás bude zajímat, jak je domov aktivně tvořen skrze jídlo a pohostinnost.

Pohostinnost, která je úzce spojena s událostí návštěvy Thio (2005) popisuje jako snahu o to, aby se hosté na návštěvě cítili co nejpříjemněji spolu s nabídkou jídla a pití, přičemž hlavním významem je projev náklonnosti a udržování sociálních vztahů. Na oplátku je očekávána pochvala, poděkování a pozvání k návštěvě ze strany návštěvníků v neurčité době. Lashley (2000) rozděluje pohostinnost do tří domén sociální, soukromé a komerční. Ve své práci věnuji pozornost pouze sociální a soukromé doméně. Sociální doména se vztahuje ke kontextu události spolu se sociálním chováním ohledně produkce a konzumace jídla a pití. Soukromá doména zahrnuje zájem o ustanovení v domě a na vliv vztahu mezi hostitelem a návštěvníkem. Komerční doména nahlíží na pohostinnost jako na ekonomickou aktivitu, jak v soukromém tak veřejném sektoru. Almerico (2014) upozorňuje na to, že jídlo neslouží pouze k uspokojení potřeb, ale odráží se v něm emocionální propojení, pocit sounáležitosti a etnické hrdosti. Bude nás zajímat také vztah genderu k vaření a přípravě pohoštění ve vztahu k návštěvám.

Další kapitola je věnována vztahu domácí práce, vaření a genderu. Autorka Hana Maříková (1999) se vyjadřuje ohledně vztahu muže k domácím pracem, přičemž poukazuje na to, že jejich plnění se věnují, pouze pokud mají čas a chuť. Ženy naopak přistupují k domácím pracím jako ke každodenní povinnosti a potřebě k zajištění domácnosti. Muž také

nenese za chod domácnosti takovou zodpovědnost jako žena a není vystaven tak silnému sociálnímu tlaku. Adler (1981) poukazuje na to, že v médiích jsou muži často prezentováni jako profesionální kuchaři a šéfkuchaři. Přestože se muži v současné době stávají stále více aktivní v oblasti kuchyně, zůstává povinnost vaření na ženách. Autoři Rodgers (2008) a Adler (1981) se vyjadřují o tom, že některé postupy vaření jako je grilování a pečení, které souvisí s masem, je často vnímáno jako mužská doména. Pečení a příprava sladkých pokrmů je zase vnímáno jako ženská záležitost. Swenson (2009) a Cairns (2010) se shodují na tom, že záležitost vaření je pro muže jistou zábavou, koníčkem nebo příležitostnou aktivitou, kdežto pro ženy je to úkol, který souvisí se starostí a péčí o rodinu a domácnost. Vedle pohostinnosti a konzumace jídla a nápojů do tématu návštěvy vstupuje i význam daru.

Mimo jiné faktory se věnují významu daru při události návštěv. Zde vycházím z teorií Marcela Mausse (1999), který ukazuje, že předání daru se tváří jako zdánlivě nezištné a dobrovolné gesto, které ovšem zahrnuje i jistý závazek a očekávání. V rámci společnosti je důležité dary poskytovat, přijímat a oplácet. V takovém případě odmítnout darovat, opomenout pozvat nebo odmítnout přijmout dar je jako odmítnout přátelství. Výměna darů má symbolickou dimenzi, která vyjednává sociální významy. Komter (2005) naznačuje, že dary jako věci obsahují symbolické zprávy, které referují k charakteru vztahu mezi lidmi. Markus Giesler (2006) vymezuje tři hlavní složky v procesu směny darů a to sociální rozdíly, normy reciprocity a rituály a symbolismus. V tématu návštěv můžeme sledovat sociální rozdíly v motivech a rozhodnutích pro dávání darů. Uplatňovanou normou je přijímání a oplácení darů při příležitosti návštěv. Symbolickým významem předání daru je poděkování za pozvání a také snaha zvýšení pozitivního dojmu. Během návštěvy věnujeme pozornost také estetické stránce, ať už předávaného daru, prostírání, pohoštění, domova nebo našeho vzhledu.

Následující kapitola referuje k estetické stránce a k tomu jakou může hrát roli ve vztahu k domovu. Clarke (2001) poukazuje na posun

z hlediska trávení volného času v rámci domácího prostředí. Objevují se mnohé časopisy, televizní pořady a články dostupné na internetu, které radí ohledně stylu domova, organizace interiéru a výzdoby, jež podléhají současným trendům. Domov představuje s jeho transformacemi a dekoracemi určitou fázi životního cyklu rodiny, které podléhají ročnímu období a událostem a změnám v osobním životě. Pauline Garvey (2001) zdůrazňuje, že využití domova a interiéru slouží pro účely sebe prezentace. Jackson a Moores (1995) poukazují na to, že domy a byty jsou přetvářené do domovů a stávají se obyvatelnými skrze přivlastňování a manipulaci s materiálním prostředím. Vedle čištění, úklidu, úpravy interiéru a dekorace je v oblasti estetiky dále věnována pozornost stolování, prostírání a úpravě stolu a vzhledu jídla. John (2014) poukazuje na to, že se jedná o komplexní zkušenost, během níž na nás působí vzhled stolu, servírování, šaty, vzájemné sociální vztahy a popřípadě hudba a celková atmosféra. Podle toho lze říci, že sociální chování je vzájemně propojené s estetickým zážitkem z jídla. Událost návštěvy je utvářena estetickou stránkou, která na nás působí, ale také komunikací.

V tématu návštěv nás bude zajímat verbální a neverbální stránka komunikace, která utváří charakter setkání. Podle Ervinga Goffmana (1967, 1982, 1999) verbálními a neverbálními projevy vyjadřujeme, že jsme součástí společnosti a utváříme nebo udržujeme naše sociální kontakty. Prostřednictvím komunikace vyjadřujeme, kdo jsme a jaké máme záměry nebo jaký je účel interakce. V sociálním kontaktu se prostřednictvím verbálních a neverbálních projevů snažíme zjistit socio-ekonomický status, kvalifikace, postoj k okolí, důvěryhodnost a další. Gunter Senft (2009) poukazuje na to, že komunikace může přispět ke zmírnění napětí v kritických sociálních situacích a prostřednictvím komunikace dochází k regulaci neshod. DeVito (2008) popisuje verbální sdělení jako to, které vyslovujeme, slyšíme a čteme. Neverbálně komunikujeme gestikulací, vyjádřením emocí nebo pohybem těla. Komunikujeme mimo jiné zvoleným vzhledem nebo tím, jakými věcmi

jsme obklopeni v domácnosti. Celý průběh návštěvy se odvíjí od našich naučených způsobů chování, sociálních a kulturních norem a našich očekávání.

V poslední kapitole se věnuji kulturním normám a sociální kontrole. Sociální normy regulují společenské vztahy a způsoby chování jednotlivců v rámci společnosti. Bicchieri (2006) sociální normy popisuje jako veřejné a sdílené. Sociální normy jsou podmíněny očekávanými způsoby chování a přesvědčením druhých. Tyto normy mohou být buď normativní, nebo proskripční. Hechter a Opp (2001) poukazují na to, že sociální normy jsou spontánní, nepsané a neformální a poskytují nám návody, jak bychom se v určitých situacích měli zachovat. Morris Janowitz (1975) popisuje sociální kontrolu jako schopnost společnosti se regulovat dle požadovaných zásad a hodnot. Sharyn Roach Anleu (1998) nahlíží na sociální kontrolu jako na funkční mechanismus regulující společnost, ale z hlediska jednotlivce se může jevit jako utiskující nebo diskriminační.

1.3 Cíle práce

Cílem mé práce je představit sociální událost návštěvy od symbolického zaklepání na dveře po rozloučení. Náplní práce je pochopit odlišné role aktérů v rámci návštěvy, tedy role hostitelů a návštěvníků. Záměrem této práce je pochopení návštěv a především toho, jakým způsobem jsou strukturované. Pozornost je věnována vlivu návštěvy na sociální vztahy, interakce a způsoby chování. Hlavním cílem je uchopit návštěvu komplexně a pokusit se odkrýt nejvíce aspektů, které do události určitým způsobem vstupují a ovlivňují ji. Dále se věnuji tomu, jakým způsobem je během návštěvy utvářen gender, věk nebo socioekonomický status. Sociální událost návštěvy slouží k utváření a udržování vztahů a cílem této práce je poukázat na pozitivní i negativní vlivy, které ovlivňují sociální vztahy. Zároveň se snažím odhalit očekávané způsoby chování během návštěv.

Cílem práce je odhalit, jaký vliv má domov a vnímání soukromí na průběh návštěvy. Návštěva je intimní záležitostí a záměrem této práce je zjistit, co ovlivňuje naše rozhodnutí pozvat určité osoby do našeho domova. Dále se prostřednictvím této práce snažím odhalit očekávané verbální a neverbální projevy během návštěvy. Zaměřuji se na to, jakým způsobem mohou ovlivňovat moderní technologie interakce v rámci sociálního kontaktu. Cílem je pochopit strukturaci návštěvy jako sociální situace a sledovat významy, které jsou na návštěvách vytvářeny.

2 METODOLOGIE

Pro výzkum jsou zvoleny kvalitativní přístupy. Kvalitativní metodu jsem zvolila z důvodu hlubšího porozumění výpovědím informátorů a pozorování. Jednotkou analýzy jsou účastníci návštěvy zároveň i událost a její průběh. Data jsou vytvářena prostřednictvím pozorování, terénních poznámek a polo-strukturovaných rozhovorů. Pomocí pozorování jsem sledovala průběh návštěvy, a jak jsou jednotlivé aktivity prováděny a zakoušeny účastníky. Během pozorování jsem si zaznamenávala scénáře interakcí spolu s neverbálními projevy do terénního deníku. Do výzkumu jsem zahrnula 12 informátorů, 5 žen a 7 mužů, se kterými jsem vedla polo-strukturovaný rozhovor. Věk mých informátorů se pohyboval v rozmezí 23-71 let. Pro polo-strukturované rozhovory jsem měla předem připravenou osnovu témat. Tento typ rozhovoru jsem zvolila z důvodu prostoru pro vlastní směřování rozhovoru ze strany dotazovaných při současném zachování přehlednosti a strukturace rozhovoru (Bernard 2006).

Výzkumné otázky jsem konstruovala podle jednotlivých teoretických témat, kterým jsem se věnovala. V úvodní části jsem se snažila zjistit, s čím mají moji informátoři návštěvy spojené a zdali návštěvy raději přijímají nebo naopak na ně chodí. Snažila jsem se odkrýt, s jakými pocity

mají návštěvy asociovány. V další oblasti jsem se zaměřila na to, co pro ně znamená soukromí z hlediska jejich domova ve vztahu k návštěvám. Další oblast otázek byla zaměřená na to, co ovlivňuje jejich rozhodnutí pro pozvání určitých osob na návštěvu. Dále jsem se snažila zjistit, co pro ně znamená domov, jestli tráví rádi čas doma popřípadě, co může o nich domov vypovídat. V následující části jsem výzkumné otázky směřovala k místu, kam v jejich domově usazují své hosty a proč je to zrovna tohle místo. Dále jsem se věnovala průběhu návštěvy, jakým způsobem se obvykle snaží návštěvu zabavit. Jestli se jedná o běžné interakce, prohlížení fotografií, hraní společenských her nebo sledování filmu popřípadě televizního pořadu. Také jsem se snažila zjistit, zda zapínají během návštěvy televizi nebo rádio. V další části jsem zjišťovala, jak moji informátoři upravují prostor před očekávanou návštěvou, případně jakým aktivitám se věnují než má návštěva dorazit. Tím jsem se následně dostala k pohostinnosti a tomu, co chtějí přípravou pohoštění vyjádřit. Také jsem se snažila zjistit, jestli na návštěvu nosí dárek a o co se jedná v případě, že jde o ženu nebo muže. V závěrečné části jsem se zaměřila na kulturní normy a očekávání, přičemž jsem se snažila zjistit, co považují za nevhodné ze strany hostitele a následně návštěvníka.

2.1 Výzkumný soubor

Zkoumanou populací ve výzkumu jsou informátoři z Plzně. Výběr této lokality se odvíjí od toho, že bydlím v Plzni a především z důvodu výběru prostředí, do kterého budu mít přístup pro zachycení zvoleného tématu. Návštěvu lze v našem prostředí považovat za intimní a soukromou situaci, proto jsem se nejprve zaměřila na sociální prostředí, do kterého mám přístup a teprve potom se pokusila získat přístup na základě doporučení i jinam. Pokud jde o velikost souboru, mojí snahou bylo především získat kvalitní a podrobná data. Jsem si vědoma toho, že na základě tohoto výzkumného souboru mohu vztahovat data na celou

populaci České republiky jen omezeně, ale zároveň vycházím z předpokladu, že má data budou nutně odkazovat k určitému souboru obecně sdílených kulturních norem. Protože v kvalitativní metodologii, kterou jsem zvolila, však nejde předně o reprezentativní zobecnění, ale o konstrukci kulturních dat, která jsou více či méně sdílená (Bernard 2006, s. 146-147).

Pro tento výzkum jsem zvolila účelový výběr, kdy jsem své informátory vybírala s přihlédnutím k věku a genderu, abych v rámci souboru docílila širšího zastoupení. Dle Dismana (2002, s. 112) je účelový výběr založen na úsudku výzkumníka, který rozhodne o tom, co by mělo být pozorováno. Ovšem jako kritéria výběru jsem zvolila gender a věk. Dále jsem využila i řetězový způsob výběru informátorů, který funguje na principu doporučení předchozích informátorů. Jsem si vědoma v případě obou výběrů, že mají svá omezení. V případě účelového výběru se jedná o nemožnost uplatnění široké generalizace a ve druhém případě je nevýhodou zahrnutí informátorů z jedné sociální sítě (Disman 2002, Toušek 2012).

2.2 Vytváření dat

Metodu vytváření dat jsem zvolila polo-strukturovaný rozhovor a terénní poznámky. Metoda polo-strukturovaného rozhovoru umožňuje práci s předem připravenou osnovou témat, což mi pomohlo neopomenout nějaká důležitá témata rozhovoru. Terénní poznámky jsem si vedla během návštěv. Polo-strukturovaný rozhovor mi umožnil cílenější vytváření dat, protože jsem se v jeho průběhu zaměřovala na konkrétní výzkumná témata. Zároveň je vhodný pro získání spolehlivých a srovnatelných kvalitativních údajů (Bernard 2006, Toušek 2012). Před provedením těchto rozhovorů jsem si připravila osnovu témat, na které jsem se v tomto výzkumu zaměřila. Místo rozhovoru jsem volila na

základě domluvy s mými informátory, tak aby rozhovor nebyl nějak narušován. Délka rozhovorů se pohybovala v rozmezí 30-45 minut.

2.3 Analýza dat

Základním zdrojem dat se staly přepisy provedených rozhovorů a terénní poznámky. Proces analýzy můžeme popsat jako nalézání vzorů v datech, přičemž interpretace těchto vzorů závisí pouze na nás (Bernard 2006, s. 453). Analýza dat probíhala v několika fázích, které se částečně navzájem překrývaly. V první fázi jsem k přepsaným datům přiřadila příslušné kódy podle vyskytujících se pojmů a témat. Kódy byly organizovány do kategorií a analyzovány z hlediska obsahu. Následně jsem se snažila nalézt vztahy mezi významy a vyvodit závěry. Pozornost jsem věnovala místům, ve kterých se výpovědi shodovaly nebo naopak odporovaly (Toušek 2012).

3 PLÁNOVANÉ SETKÁNÍ/NÁVŠTĚVA

Návštěvu můžeme definovat jako dočasný pobyt jedné nebo více osob v jim cizím, nedomácím prostředí. Návštěva je běžný prostředek vzájemného společenského styku mezi lidmi, jež volí jednotliví lidé nebo celé rodiny z různých důvodů. Je projevem společenské události, se kterou jsou spojená jistá očekávání jako pravidla slušného chování, vystupování, kulturní normy a různé společenské role očekávané od zúčastněných. Navštěvovat můžeme i svého lékaře, právníka nebo nemocného v nemocnici. Za kulturním účelem navštěvujeme divadla, koncerty, výstavy, kina a další. Ve své práci se omezují na vzájemné návštěvy mezi příbuznými a přáteli, které mají primární účel sociální.

Felix Ameka (2009, s. 127-143) ve své práci rozlišuje mezi náhodnými setkáními a plánovanými, přičemž mezi plánované řadí návštěvy. K náhodnému setkání dochází pouze proto, že se osoby ocitnou na stejném místě ve shodnou dobu. Taková setkání jsou většinou kratší doby od výměny pozdravu až po obecnou konverzaci. Naproti tomu

plánovaná setkání mají definovaný sociální nebo transakční účel. Taková událost zahrnuje hostitele, který je doma a přijímá návštěvníka nebo návštěvníky, kteří tam nejsou doma, jsou tedy v cizím prostředí. Tyto druhy setkání se odlišují v úrovni jejich formálnosti, jejich délce, obsahu a hlavně ve svém účelu.

Typickým příkladem plánované návštěvy je, že návštěvník přijímá nabídku k posazení a s hostitelem tráví nějaký čas. V případě, že by nedošlo k nabídce posazení, může to v místním kontextu znamenat, že není vhodné, aby se osoba zdržela. Návštěva začíná otevřením konverzace, po vlastní náplni návštěvy následuje závěrečná fáze ukončení návštěvy a rozloučení. Podoba takové společenské události závisí na několika faktorech jako blízkosti osob, věku, socio-kulturním statusu, druhu setkání a kulturních normách společnosti. Pozváním na návštěvu dáváme najevo blízkost, otevřenost nebo začleněnost. Přijetím pozvání k návštěvě vyjadřujeme pospolitost a vděčnost, z toho důvodu často návštěvníci přicházejí s dárkem pro hostitele. Hostitel může být také předem upozorněn na účel setkání.

Návštěva pro nás obvykle znamená sociální setkání s přáteli, rodinou nebo známými. Plánované setkání, jak Felix Ameka (2009) naznačil, má tedy primárně účel sociální. Snažila jsem se zjistit, co pro mé informátory návštěva znamená. Předně máme návštěvu spojenou s blízkým vztahem, který se jeví v našem vnímání jako důležitý. Zároveň pokud máme s návštěvníkem již navázaný vztah, umožňuje nám to těšit se na návštěvu. Pokud se jedná o hosty, se kterými dochází k vzájemným návštěvám, již víme, co můžeme očekávat a tím se omezují naše obavy z neznámého. Také se může jednat o návštěvu, kterou jsme dlouhou dobu neviděli, a v takovém případě se událost ještě více zvýznamní. Návštěva nám umožňuje navazovat nové vztahy a zároveň udržovat ty dlouhodobé. Samozřejmě do toho vstupuje naše individuální vnímání a do jaké míry vyhledáváme společenský kontakt.

Návštěvu máme obvykle spojenou s příjemnými pocity sounáležitosti nebo přátelství směrem k hostům. Zároveň vedle příjemných pocitů pro nás ale tahle společenská událost představuje nervozitu a stres, aby vše proběhlo v souladu s očekáváními.

„Napadne mě, že ke mně přijde někdo koho mam ráda, že si spolu popovídáme. Nebo že jsme se třeba dlouho neviděli. Dneska má každý hodně málo času, tak se lidi tak často nesejdou a nenajdou si čas.“ (žena, 58 let)

„Mě se vždycky vybaví moje babička...(smích) taková ta milá nečekaná návštěva...plná stresu a obav. Chodí nečekaně jako taková přepadovka...(smích)Určitě mám spíš ráda ohlášenou návštěvu.“ (žena, 25 let)

„Napadne mě, že musím návštěvu hlavně pohostit...pak asi, že přijdou známí nebo kamarádi, takže nějaká sranda a popovídáme...zároveň je to dá se říct stres, panika, úklid, lhaní...(smích)“ (muž, 31 let)

„Tak to mě napadla asi hned nějaká dámská návštěva...(smích)...asi kamarád, kamarádka...příjemná chvíle nebo pocta, jako že někdo přijde na tu návštěvu a navštíví mě. Tady mě napadne úklid...to je taková ta nepříjemná fáze...(smích)“ (muž, 26 let)

Návštěva zprostředkovává osobní sociální kontakt, který je v dnešní době i nadále důležitý. Avšak moderní doba, do které vstupuje virtuální komunikace, může ovlivňovat povahu i vnímání tradiční návštěvy. Můžeme předpokládat, že sociální sítě a internet do jisté míry ovlivnili potřebu přímého kontaktu prostřednictvím návštěv. Zároveň je na dnešní časové možnosti a příležitosti pro návštěvy nahlíženo jako na omezené kvůli pracovnímu vytížení a jiným povinnostem.

„Spíš si myslím, že v dnešní době už ty návštěvy nejsou tak tradiční... v dnešní době, kdy člověk hodně komunikuje přes internet.“

Docela si myslím, že to vymizelo taková ta komunikace tváří v tvář...a to mě docela mrzí“ (žena, 25 let)

„Rodinná událost...určitě si uvědomuji, že se návštěvy v dnešní době dost omezují, lidi jsou více pohodlní, mají více práce a stresu, proto raději odpočívají v klidu domova...k tomu samozřejmě dopomáhají i sociální sítě, protože člověk má díky nim pocit že o druhých lidech či kamarádech ví dost a na návštěvy se nehrneme...ani tolik nikoho nezveme...stačí na facebooku označit fotku dítěte nebo fotku z oslavy narozenin a vlastně je splněno.“ (muž, 35 let)

Návštěva je považovaná za dočasný pobyt v pro nás nedomácím prostředí. Návštěva je společenskou událostí, se kterou jsou spojená jistá očekávání a kulturní normy. Plánované návštěvy jsou uskutečňovány za účelem sociálním, kdy můžeme navazovat nové vztahy a zároveň udržovat ty dlouhodobé. Návštěva v sobě zahrnuje protichůdné pocity přátelství a sounáležitosti a zároveň stres a obavy. Vnímání návštěvy a potřebu přímého kontaktu ovlivňuje virtuální komunikace dnešní doby.

3.1 Faktory ovlivňující průběh návštěvy

V následujících kapitolách se věnuji faktorům, které mají vliv na průběh návštěvy. Zaměřuji se na průběh události návštěvy, jednání aktérů a mimo to se snažím odhalit, co všechno na nás během návštěvy působí a zároveň utváří celou společenskou událost. Na dalších stranách práce se snažím o komplexní pojednání události návštěvy.

3.1.1 Hranice veřejné a soukromé

Návštěva je považována za soukromou záležitost, ve které jde především o intimitu. Návštěva se odehrává v prostředí domova, v místě, ke kterému cítíme primární přináležitost. Oddělení veřejné a soukromé sféry přichází se vznikem moderní společnosti. Veřejný prostor je charakterizován stykem jednotlivců, přičemž nikdy nevíme, s kým se tam

setkáme. Oproti tomu soukromý prostor slouží jednotlivci k jeho výchově, potřebám a odpočinku od přehlcení veřejného prostoru ve městě (Havelková, 1995). Ve smyslu sociálním se na veřejný prostor pohlíží jako na „jeviště“ stylizovaného, zdrženlivého chování a anonymity v kontrastu k prostoru soukromému, který je chápán jako „zákulisí“, je to místo intimity a emocionality (Goffman 1999).

Podle Arendtové (2007, s. 40-65) rozlišení mezi soukromým a veřejným odpovídá rozdílu mezi sférou domácnosti a politického života, jakožto oddělených oblastí existujících od počátku antického městského státu. Společenský prostor je potom fenoménem, který vzniká v novověku s formou národního státu. Sféra domácnosti byla spjata především s lidskými potřebami a životními nutnostmi. Starost o zachování jednotlivce příslušela muži v podobě práce a starost o zachování rodu příslušela ženě skrze rození dětí. Se vzestupem domácnosti a ekonomických činností do prostoru veřejného života se hospodaření stává veřejným, jež dříve patřilo do soukromé sféry rodiny. Soukromý život podle našeho chápání vymezuje sféru intimity, která v řeckém starověku nebyla známá. Pro antiku bylo rozhodující, že v soukromém životě žil člověk, který neměl přístup do veřejného prostoru.

V období novověku došlo k obohacení soukromé sféry, která získala nejdůležitější funkci a to zajištění intimity. Se změnou ekonomiky, urbanizací a změnou rodinné struktury došlo k oddělení domácnosti a pracovního života. Oblast práce se přesunula do veřejného prostoru a domácnost a rodinné vztahy se staly intimnější záležitostí, kdy služebnictvo a širší členové už nejsou součástí soukromého celku rodiny. Dělná práce a rovněž mechanizace pracovního procesu vychází z veřejné sféry a pravděpodobně by k ní nemohlo dojít, pokud by byla součástí soukromé domácnosti. Habermas (2000) mluví o tom, že rodina se stále více stává soukromější, kdežto svět práce a organizace stále veřejnější. Udržování rodinného vlastnictví a předávání dědicům bylo v rukou muže, jakožto vlastníka zboží a hlavy rodiny v jedné osobě. Směnné vztahy hluboce ovlivňovaly osobní vztahy členů rodin, což se změnilo

s nahrazením rodinného majetku individuálním příjmem. Dochází také k odbourávání otcovské autority směrem k vyrovnání struktury autority v rodině.

Soukromá sféra je spojena s ideálem rodiny, příjemnými pocity, intimitou a láskou. Naproti tomu veřejný prostor je spjatý s ideálem občanského veřejného prostoru, který je založen na demokracii a společenské integraci všech jedinců. Ovšem veřejný prostor a stejně tak soukromý se nikdy nesetkal s tímto ideálem. Veřejný prostor není tak zcela otevřený a stejně přístupný všem jednotlivcům. Dochází k sociálnímu vyloučení určitých skupin obyvatelstva, které se projevuje na úrovni ekonomické, kulturní a sociální, symbolické, politické nebo prostorové. Stejně tak násilí páchané na ženách se často odehrává v soukromé sféře uvnitř rodiny a vztahy v rámci domácnosti nejsou vždy harmonické. Vztah mezi veřejnou a soukromou sférou plynule přechází a změny ovlivňují mnohé oblasti ve společnosti (Siebel a Wehrheim 2006, s.19-27). Do našeho soukromého prostředí s moderní dobou stále více proniká svět veřejný. Toto oddělení soukromého ve vztahu k domovu se částečně rozplývá s pronikáním okolního světa prostřednictvím internetu a televize (Miller 2001, s. 3). Rovněž Alison Blunt a Robyn Dowling (2006) poukazují na to, že v rámci přemýšlení o konceptu domova se ukazuje dichotomie veřejné a soukromé jako kontraproduktivní. Domov není ani veřejným ani soukromým, ale obojím. Poukazují na to, že domov není oddělen od veřejného a politického světa, ale je tvořen skrze ně.

Soukromí pro nás znamená místo, kde si můžeme odpočinout a v klidu si utřídit své myšlenky. Je to místo, které vyhledáváme, když jsme přehlcní okolím. Soukromí primárně vymezujeme tak, že nejsme v dosahu ostatních lidí. Podobně vymezila soukromý prostor Havelková (1995), podle které slouží především jednotlivci a jeho potřebám. Obvykle je soukromí spojované s naším vlastním domovem, který nám poskytuje zázemí a možnost být sami sebou. Nemusí se jednat o celý dům nebo byt, může to být pouze pokoj nebo dílna. Především se jedná o místo, kde nás nikdo nesleduje a můžeme odpočívat a relaxovat. Soukromí

vyjadřujeme pocity, jaké cítíme v místě, které nám nabízí klid, uvolnění nebo odpočinek. Za soukromí považujeme místo, kde můžeme být sami popřípadě, které sdílíme pouze s nejbližší osobou.

„Soukromí, to každé člověk potřebuje...nějaký to svoje soukromí. Místo, kde si odpočnu a můžu meditovat si tak pro sebe. Nějaký svoje prožitky si srovnat...takže asi tak.“ (žena, 71 let)

„Soukromí...no...zavřít se někam...(smích). Tak třeba si číst knížku doma nebo prostě hlavně to, že je tam člověk sám...když člověk bydlí sám, tak to je třeba soukromí...takhle já, když bydlím s rodiči a ještě sme tam dvě generace, tak to jako moc soukromí není no...(smích)...pro mě je to teda spíš pokoj no...to je pro mě soukromí.“ (žena, 25 let)

„No sou věci, co se prostě neříkaj, to musí být hodně blízky člověk, abych se mu svěřila se všim...Jinak teda soukromí je to co sdílíš jenom s tím nejbližším člověkem, proto spolu máte i jinej vztah než s někým jiným.“ (žena, 25 let)

„Soukromí je, když sem zalezle v garáži a něco tam kutim...to je pro mě soukromí. Tam mam klid, nikdo mi tam neleze na nervy. Nebo když sem doma sám se ženou a nemáme tam vnoučata, tak to je klid taky...(smích)“ (muž, 67 let)

„Soukromí...tak no je to...já nevím jak bych to řek...asi, že na mě nikdo nevidí, sem někde kde sem sám a nejsem v dosahu jinejch lidí. To je prostě doma, nebo v dílně...i třeba na rybách mam rád klid a ne když si tam vedle sedne někdo jinej.“ (muž, 36 let)

Můžeme předpokládat, že domov považujeme za naše soukromí nebo intimní sféru. Intimní sféru máme tendenci chránit před okolím, což můžeme sledovat na taktice vyhýbání se provádění návštěvy po našem domově. V případě návštěvy máme tendenci spíše hosty usadit do obývacího pokoje nebo kuchyně a naše hosty neprovádět. Tyto místnosti máme obvykle přizpůsobené k návštěvě a už předem očekáváme, že budeme s hosty trávit čas právě tam. Ostatní místnosti vnímáme jako více

intimní, kam návštěva nemá vyhrazený vstup, pokud o to nejsme výslovně požádáni. Také do toho vstupují osobní vztahy, jak blízký vztah s návštěvou máme. Další možností je, že své návštěvě pouze řekneme, kde se jednotlivé místnosti nacházejí spolu s ukazovacími gesty. Zároveň záleží na tom, do jaké míry jsme s vlastním domovem a jeho estetikou spokojeni. V případě, že máme nové vybavení interiéru, můžeme mít potřebu pochlubit se a návštěvu provést. Naopak v případě, že nejsme spokojeni se stavem bydlení, tuto možnost spíše vyloučíme.

„Záleží, jestli tady byl nebo ne...ale nejčastěji je posadím a zeptám se, co chce a jenom mu řeknu kde co je...aby návštěva třeba věděla, kde je záchod a tak...jinak jim spíš neukazuju.“ (muž, 31 let)

„Ukazuji prostory... rád se pochubim, i když teď bydlím v 1.1 tam je to provádění snadný...takže mi nevadí je provést po bytě“ (muž, 23 let)

„Asi jo, když sem si pořídil nový bydlení, tak aby viděli kde, bydlím a tak...nebo když je to někdo koho neznam tolik, tak spíš tak jako zběžně řeknu nebo ukážu, kde co je.“ (muž, 26 let)

„Spíš rovnou návštěvu usadím, neprovádím...spíš třeba, když se chce někdo podívat, tak jo...dam třeba na výběr mezi kuchyní a obývacím, víš co je pro ně pohodlnější...kde je to pro ně příjemnější.“ (žena, 25 let)

„Když přijde návštěva, která u mě dlouho nebyla a mám třeba něco nového, ráda je provedu, to mě nevadí...s tím nemám problém. Ale normálně to pravidlem není.“ (žena, 58 let)

V průběhu času docházelo k neustálému obohacování soukromé sféry až směrem k jednotlivci. Soukromí slouží především jednotlivci a je vymezeno tím, že není v dosahu ostatních lidí. Za soukromé místo považujeme obvykle domov. Soukromí nám však mohou poskytovat i jiná místa (konkrétní pokoj, dílna apod.). Soukromou sféru máme také tendenci chránit před okolím. Domov však nelze vymezovat pouze jako soukromou sféru, z důvodu rostoucího pronikání veřejného světa.

3.1.2 Překročení hranice domova

Lidské společenské chování je určováno neustálou potřebou klasifikace a pojmenovávání. Vnímanou realitu klasifikujeme do předem stanovených kategorií, což nám umožňuje orientovat se v jinak nesourodé změti podnětů. Stanovujeme hranice a utváříme pojmové rozlišování sloužící ke kategorizaci objektů, lidí, jejich praktik a dokonce i času a prostoru. V případě prostoru tak rozlišujeme mezi soukromým a veřejným. Jiným způsobem se chováme v domácím prostředí a na společenské události. Přejít mezi veřejným prostorem a soukromým je utvářen plynule, tranzitní zónou je například chodba. Genep (1996, s. 25-27) mluví o materiálním přechodu a hranicích a všímá si, že mezi prostory se nacházejí neutrální pomezí. Za takové pomezí můžeme považovat chodbu, ve které se nacházíme mezi dvěma světy. Tento neutrální prostor se neustále zmenšuje, až zbývá překročit pouhý práh bytu.

Vstup do našeho osvojeného soukromého prostoru domova je regulován, jeho práh nesmí překročit nikdo, koho výslovně nepozveme a nevpuštíme. Uvnitř domova jsou vztahy předvídatelné, všichni jsou si blízcí. Přejít z veřejného prostoru do domova je tranzitní, kde dochází k vyjednávání. O konceptu domova můžeme uvažovat z hlediska prostoru a místa. Koncept prostoru je více abstraktní a otevřený oproti místu. Prostor jako to, co nás obklopuje, se mění v místo, když mu přidáme význam a pojmenujeme ho jako například domov. Domov je místo, ke kterému lidé cítí oddanost, přináležitost a kde mají své kořeny (Creswell, 2004, s. 1-10). Podle Yi-Fu Tuana (2001) lidé mají tendenci hodnotícím způsobem polarizovat koncepty prostoru a místa, místo představuje stabilitu a bezpečí, naproti tomu prostor svobodu a hrozbu.

V rámci konceptu domova bychom měli brát na vědomí, že vždy odkazuje k sociálním vztahům, tedy zahrnuje rodinu, vztahy v rámci domácnosti a zároveň samotný dům, který se stává prostředkem neustálého vyjednávání. Je nutné zdůraznit dynamiku a proměnlivost povahy domova. Neměli bychom opomíjet vzájemný vztah toho, jakým

způsobem přetváříme svůj vlastní domov a zároveň jak domov působí na nás. Materiální stránku domova můžeme přirovnat k vyprávění životopisu, protože všechny věci v našem domově tvoří součást našeho života. Součástí domova je řada předmětů, se kterými se pojí vzpomínky a naše minulost. Na návštěvě, se stačí pozorně rozhlédnout a dům nám napoví spoustu informací. Materiální kultura domova vyjadřuje jistým způsobem identitu majitele. Mimoto materialita domova odráží i sociální vztahy a jejich proměny a vývoj (Miller 2001, s. 1-23).

Pauknerová (2014, s. 439-455) naznačuje propojení vztahu mezi věcmi, emocionalitou a pamětí v rámci domova. Domov souvisí s identitou člověka a máme ho spojený s konkrétními věcmi, které naznačují naši minulost a zároveň ovlivňují i budoucnost. Věci uvnitř našich domovů jsou uspořádané tak, aby utvářely pocit jistoty, který máme právě spjatý s domovem. Domov se stává naším domovem skrze proces vyjednávání, při kterém upravujeme vzhled a vybavení domova.

Nad významem a vlivem věcí v našem domově se obvykle nezamýšlíme, dokud se nám konkrétní věc neztratí nebo nerozbije. Věci jsou specifické svojí pamětí, protože dokážou oživit minulost v přítomnosti. Věci na nás aktivním způsobem působí a spolu se vzpomínkami utvářejí náš domov. Věci jako deníky, fotografie nebo dopisy vypráví náš životní příběh a jsou neodmyslitelnou součástí domova. Jedná se o věci, které uchováváme v našem soukromém prostředí domova, a jsou součástí naší identity. S událostí návštěvy se mnohdy pojí prohlížení fotografií, což naznačuje velice intimní činnost v odkrytí části identity a vzpomínek. V rámci blízkých sociálních vztahů dovolíme nahlédnout a podělit se o svůj životní příběh prostřednictvím věcí, což naznačují výpovědi informátorů níže.

„Když na to přijde řeč, tak asi jo. Třeba když jsme byli na dovolené, tak takový ty fotky třeba jo. Ale zbožňuju takový ty, když jedeme k nastávající tchýni a vytáhne takový ty fotky z dětství přítele, když byl

malej...To se třeba ráda dívám. To já sem ráda, když třeba vypráví ty různý historky. Člověk se toho pak víc o tom druhym dozví.“ (žena, 25 let)

„Já pořád ukazuji fotky, to mě baví. To já se ráda pochlubím. Kde jsem byla a vzpomenout si na zážitky. To jsou hned hezká témata k povídání si. Ráda si dělám snímky, když někam jedu...takže to mě pak baví o tom povídat.“ (žena, 58 let)

„Hlavně třeba návštěvě ukazuju fotky svých dětí a vnoučat, že se pochlubím to jo...ale jako nějaký z dovolený to moc ne, těch je tolik, že na to většinou není ani čas. Jako když by si ta návštěva řekla, tak jo to ukážu. Většinou si má člověk co povídat a zase se třeba nevidíme tak často, takže na to nezbude čas.“ (žena, 71 let)

„To záleží jak komu...každému je určitě neukazuju...to se spíš s někým musím znát delší dobu, abych je ukázel...třeba rodinný fotky a tak.“ (muž, 31 let)

„Sám od sebe to ne, to jako vůbec...spíš třeba moje mamka to ukazovala přítelkyni, když přijela k nám nebo tak.“ (muž, 26 let)

„No někdy, když o něčem mluvíme, přijde na něco řeč, tak třeba jo...že mě napadnou nějaké fotky, co mám na telefonu.“ (muž, 67 let)

Prohlížení fotografií souvisí s našimi vzpomínkami, pocity a naší identitou, jak naznačují oba autoři Miller (2001) a Pauknerová (2014). Svě fotografie, které toho tolik o nás vypovídají, sdílíme pouze s určitými osobami. Rozhodnutí, komu ukážeme své fotografie, závisí opět na blízkosti sociálního vztahu s návštěvou. Prostřednictvím prohlížení fotografií můžeme také ukázat, že jsme pyšní na své potomky nebo vnoučata. Vedle toho také prohlížením fotografií odhalujeme identitu, čímž se nám neznámý člověk může více přiblížit. Taková činnost může být jako určitý rituál, kterým procházejí cizí lidé nebo budoucí snacha a zeť v rámci rodiny. Zároveň prohlížení fotografií tvoří zábavu, při níž se nabízí nová témata k diskuzi. Z výpovědí vyplývá, že skrze prohlížení fotografií komunikují více ženy než muži. Muži komunikují fotografiemi

spíše okrajově. Ukazuje se, že z hlediska genderu matky rády popisují skrze fotografie dětství svých často už dospělých ratolestí. Samozřejmě tohle tradiční prohlížení fotografií ovlivňují moderní technologie. Znáмым ukazujeme na návštěvě fotografie z dovolené nebo výletu z mobilních telefonů nebo je sdílíme s přáteli prostřednictvím sociálních sítí. Mimo vztahu materiality a emocionality jsem se zaměřila na sociální vztahy a to, jak vstupují do události návštěvy.

Překročením hranice domova, tedy pozváním k návštěvě dáváme najevo přátelství a blízkost vztahu, který sdílíme s další osobou. Rozhodnutí k pozvání ovlivňuje především sociální vztah a to, jak se s osobou cítíme. V případě, že se s někým cítíme dobře a rozumíme si, nemáme žádnou zábranu k pozvání na návštěvu. Rozhodnutí, s kým chceme sdílet prostor našeho domova, záleží pouze na našem rozhodnutí. Nabídka pozvání k návštěvě se předně odvíjí od toho, zda sdílíme vzájemné sympatie a máme vybudovanou důvěru.

„To záleží asi na okolnostech...spíš jako se scházíme na neutrální půdě...někam ven na pivo, kafe. Takhle domů, to musí být někdo blízký nebo rodina spíš no.“ (žena, 25 let)

„Musím mu věřit no, přece jenom jen tak si domů nikoho nevodím...musím toho člověka znát nějakou delší dobu...potom nemam problém. Člověk musí mít už navázanej nějaký vztah s tím člověkem...musí to být nějaký pozitivní vztah a cítit se s tím člověkem dobře, abych tak nějak věděla, co od něj čekat a tak.“ (žena, 26 let)

„Asi jo, musím s nima mít už nějaký přátelský vztah. Návštěvu si pozvu, když se budu chtít pobavit, aby to mělo nějaký smysl. Bude nějaká příjemná atmosféra. Nebudu si zvat někoho s kým mi není dobře.“ (muž, 36 let)

„Záleží na člověku...když mi je ten člověk sympatický a vzbudí ve mně důvěru tak ho pozvu, ale hlavně asi lidi co znám už delší dobu.“ (muž, 31 let)

Vzájemná důvěra a blízkost vztahu mezi hostitelem a návštěvníkem je pro nás důležitým předpokladem. Charakter sociálního vztahu ovlivňuje celý průběh a atmosféru události. Můžeme předpokládat, že situace návštěvy je zcela odlišná pokud se jedná o blízké známé nebo rodinné příslušníky na rozdíl od formální návštěvy vzdáleného vztahu. V případě, že máme s osobou již navázaný vztah, tak je vzájemné chování více předvídatelné. Atmosféra je tím více uvolněná a nemáme pocit nervozity nebo trémy. Mimo jiné se také snižují obavy ohledně nedostatku témat k diskuzi a vše se odvíjí plynule. V případě, kdy se jedná o vzdálenější charakter vztahu, atmosféra více napjatá. Přičemž si nejsme jistí, jaké chování a verbální projevy si můžeme dovolit, což se odráží i v oblasti humoru. Obvykle tedy dochází k preferenci nám blízkého vztahu, který nám umožňuje vytvořit příjemnou atmosféru a tím i lepší prožitek ze sociálního kontaktu. Naproti tomu někdo preferuje navazování nových kontaktů a rozšiřování své sociální sítě, přičemž návštěva nabízí vhodnou příležitost. Může to být pro nás zajímavá zkušenost, během které navážeme kontakty a dozvíme se nové informace nebo se setkáme s odlišnými názory.

„S cizími lidmi je ta návštěva taková decentní, atmosféra není tak uvolněná...samozřejmě si s nimi nemůžu povídat o čemkoliv, nevím přesně co je vhodné a tak...nebo se svěřit o problémech, to také není úplně na místě. Asi se člověk nedokáže tak uvolnit.“ (žena, 58 let)

„No tak asi v těch rozhovorech, v zábavě...když přijde někdo spíš cizí, tak je to takový víc formální...člověk neví, co si může dovolit, tak ani ta legrace není taková. Když to je někdo, koho znám léta, tak to je úplně o něčem jiným no.“ (muž, 36 let)

„Žádnej, já se ke každému chovám stejně...i když přijde někdo cizí, tak ho ráda přivítám a vyzpovídám, protože sem zvědavá. Takže když někoho dobře neznam, tak je fajn, že poznám někoho nového a dozvim se nové věci třeba.“ (žena, 71 let)

Vstup do prostředí domova je regulován pozváním. Pozváním k návštěvě vyjadřujeme přátelství a blízkost vztahu. Vzájemná důvěra a blízkost vztahu je důležitým předpokladem pro nabídku pozvání. Uvnitř domova na nás působí emocionální stránka, ale také materiální. Dynamika domova se odvíjí od vzájemného působení osob a samotné materiality. Věci v našem domově tvoří součást našeho života a prohlížení fotografií vyjadřuje velice intimní záležitost nahlédnutí do životního příběhu.

3.1.3 Vnímání domova

Koncept domova je kulturně velmi variabilní a ze své podstaty vždy mnohvrstevný. Někdo bude mít domov spojený s fyzickým prostorem a někdo zase bude odkazovat k sociálním vztahům, emocím nebo vzpomínkám a někdo ke kombinaci všech těchto kategorií. S domovem můžeme mít spojené pocity pozitivní i negativní¹. Pohyb v prostoru a čase způsobuje rozpory ve vnímání domova, což přináší pocity přináležitosti k více domovům a nejen pouze k jednomu místu. Alison Blunt a Robyn Dowling (2006, s. 1-3) přistupují k domovu z perspektivy kritické geografie. Domov je místo ve kterém žijeme a je současně prostoupený myšlenkami a pocity. Domov je tedy komplexní a mnohvrstevný, přičemž na domov můžeme nahlížet jako na místo, soubor pocitů a kulturních významů.

Tato teorie má dva inspirační zdroje a to feministickou a kulturní geografii. Z hlediska feministického přístupu šlo o uvědomění si vztahů v rámci domácnosti, které jsou genderově rozdělené prostřednictvím péče, domácích prací, vztahů mezi jednotlivci a jejich prostorového chování. Upozorňují na to, že domov může být zároveň klíčovým místem útlaku nebo násilí páchaného na ženách. Z hlediska uchopení domova kritická geografie čerpá ze tří složek, které se vzájemně překrývají.

¹ Domov může být prostoupen vedle pocitu sounáležitosti také pocity strachu, násilí a odcizení. Aktéři mohou popisovat domov jako místo útlaku (Alison Blunt a Robyn Dowling, 2006)

Především chápou domov jako materiální subjekt, místo, kde se uplatňuje moc a utváří identita a jako multiskalární. Domov je utvářen vzájemným vztahem mezi materiální stránkou a pocitovou. V rámci domácího prostředí se utváří také identita, která je ovlivněna působením mocenských vztahů. Domov je zároveň místem prostupným, ve kterém se překrývají sociální vztahy a emoce. Na koncept domova je třeba nahlížet z hlediska prostorového, symbolického i sociálního. Domov jako místo identifikace prochází neustálou dynamickou proměnou a vyjednáváním a to by měl být sociální vědec schopen zachytit (Blunt a Dowling 2006, s. 1-31).

Vedle náhledu na domov z hlediska kritické geografie jsem zvolila ještě symbolický pohled. Z hlediska symbolického přístupu lze argumentovat, že domov má šest až sedm rozměrů významů, které lze analyzovat podle klíčových slov jako přístřeší, ohniště, srdce, soukromí, kořenů, sídla a (případně) ráje (Somerville 1992, s. 532). Domov ve svém materiálním významu poskytuje ochranu pro jedince. Tento hmotný význam je patrný z výroku "mít střechu nad hlavou". Další asociací je teplo a útulnost, kterou nám domov zajišťuje v podobě příjemné atmosféry, kde si můžeme odpočinout. Domov je spojený s emocionalitou a vzájemnými vztahy, které nám poskytují podporu a útěchu. Domov nám poskytuje soukromí, což znamená, že můžeme kontrolovat, kdo se v našem domově může pohybovat a kdo nikoliv. Dále může sloužit k naší identifikaci. Poskytuje nám místo, které je vhodné k přemýšlení a utváření naší identity. Dále je to význam domova, jako místa, které má prostorovou polohu a používáme pro něj označení domov. Domov máme spojený s ideálními představami, které by tohle místo mělo splňovat. Vlastní domov utváříme do podoby, která koresponduje s těmito představami (Somerville 1992, s. 529-535).

Domov má symbolický status, který je vyjadřovaný způsobem dispozice a vymezováním vůči sousedům nebo návštěvníkům. Status je utvářen tím, zdali je někdo vlastníkem nebo nájemníkem. Silnější emocionalita a spojení s místem domova bude ze strany vlastníka. Jistou

roli hraje lokalita, tedy prostorové umístění, kde se náš domov nachází a kvalita domácího života. Domov je tak ustanovený v kontextu sociálních vztahů a statusů (Somerville 1992, s. 535-537).

Domov je podle Douglas (1991, s. 287-307) umístěný v prostoru, ale není to pevně stanovený prostor, může nabývat různých podob. Prostor se stává domovem, když ho začneme ovládat a dostaneme ho pod kontrolu. Domov zahrnuje cykly domácího života, obsahuje strukturu v čase a nelze ho oddělit od estetické a morální dimenze. Domov lze popsat, jako jistou organizaci v čase a prostoru. Organizace zahrnuje sociální vztahy a vzájemné interakce mezi členy, schopnost plánovat, spravedlivé dělení a jednání v rámci společného dobra. Na druhou stranu mluví o tyranii domova, která uplatňuje kontrolu nad myslí a těly svých obyvatel. V domově dochází k útlaku individuálních zájmů. Dochází také k omezení nebo kontrole řeči, tónu promluvy, konverzačních témat, jazyka a vyjadřování. Domov disponuje autoritou, je hierarchický a funguje jako integrovaný systém. Je schopný zajistit a udržovat bytí a funguje tak dlouho, dokud je pro členy potřebný.

Dle výpovědí informátorů pro nás domov představuje primárně útočiště, místo kam se můžeme jít schovat a které nám zajišťuje pocit bezpečí. Na tyto symbolické významy poukazuje i Somerville (1992) ve svém teoretickém přístupu. Domov chápeme jako trvalý a stabilní, kam se můžeme vrátet. Mnohdy pro nás domov znamená všechno. Obvykle máme místo domova spojené s příjemnými pocity, kde můžeme odpočívat, relaxovat a přemýšlet. Domov je utvářen vztahy, pocity, vzpomínkami a zároveň je to místo, kde jsme obklopeni věcmi, které pro nás mají důležitý význam.

Alison Blunt a Robyn Dowling (2006) se vyjadřují o rozporu ve vnímání domova a pocitu sounáležitosti k více místům, což jsem sledovala i ve výpovědích informátorů. Vzpomínky, vztahy a příjemné pocity máme spojené s místem, kde jsme se narodili, proto ho budeme vždy vnímat jako náš domov, přestože bydlíme jinde. Z tohoto důvodu

můžeme předpokládat, že můžeme mít pocit domova na více místech. Podobně na to budou nahlížet imigranti, kteří se přestěhují do jiné země. Země původu bude pro ně mít vždy velký význam. Pokud máme s domovem spojené příjemné pocity, znamená to, že tam i rádi trávíme svůj volný čas. V případě dovolené, nějakého pobytu nebo pracovní cesty se většinou už těšíme zpátky domů na své pohodlí a zaběhnutý běžný řád našeho života. Zároveň z toho plyne, že nad domovem se obvykle zamýšlíme, až když se nacházíme mimo něj (v kontextu cizího prostředí), jinak ho člověk považuje za něco samozřejmého.

„Místo, kde mam klid...kde můžu bejt sám. Nikdo mi neleze do soukromí...nějaký zázemí a místo kde je mi prostě příjemně. Kde mam plnou ledničku třeba...(smích). Takový dva domovy u rodičů, pak kde bydlím teď současně no. Tak když přijedu, tak je to pro mě taky doma no. Čemu říkam domov to úplně nevim...mam to asi takový rozdvojený.“
(muž, 26 let)

„Je to takové zázemí, člověk se má kam vracet. Teda dokud mě žena nevyhodí...(smích)...zkrátka, je tam všechno, co člověk potřebuje.“
(muž, 67 let)

„Takovej útěk před všim. Zavřu se tam...takovej útěk před realitou. Místo, kde si můžu dělat, co chci no...místo, kde člověk může relaxovat. Asi tohle hlavně.“ (muž, 36 let)

„Domov...bezpečí, podporu nebo je to tam, kam se můžeš vždycky vrátit, když se něco stane...nebo zavolat, tam kde se cítíš nejlíp tam je domov. Nemusí to být pouze u rodičů, může to být vlastně kdekoliv. Já ho mam teda u rodičů v tuhle chvíli, tam mám to svoje zázemí a tam je to pro mě domov.“ (žena, 25 let)

„Domov pro mě znamená místo, kam se můžu vždycky vrátit. Je to pocit bezpečí, štěstí a lásky...je to taky útočiště před nepříznivým vlivem okolí...znamená pro mě silnou citovou vazbu...I svoje rodné místo také považuji za domov a pocit bezpečí.“ (žena, 58 let)

„No to já mam tak, když třeba jezdím do lázní, tak první tejdén si zvykam, druhej tejdén se léčím a třetí se už těším domů...(smích) a s dovolenýma to je to samý, ty poslední dny jsem se už vždycky těšila domů. Nejvíc se těším na děti, že se zase sejdem a na zvířátka moje, co mam.“ (žena, 71 let)

Vedle otázek zaměřených na vnímání domova jsem se snažila zjistit, co si informátoři myslí, že o nich jejich domov vypovídá. Domov, jak jsem již výše zmínila je utvářený i materiální stránkou. Na provázaný vztah mezi materialitou a pocity upozorňují ve svých teoriích Alison Blunt a Robyn Dowling (2006). Vzhled domova, vybavení a dekorace toho o nás mnoho vypovídá. Materiální stránka domova může vypovídat o povaze člověka, o jeho vzpomínkách nebo zálibách. Dále nám může napovídat, jestli jsme svobodní, zadaní, šťastní nebo smutní. Mimoto materiální povaha domova odkazuje ke genderu, věku nebo socio-ekonomickému statusu.

Domov je úzce spojen s estetickou stránkou a považujeme ho za jakési naše zrcadlo. Vzhled domova a jakým způsobem domov udržujeme, jistým způsobem komunikuje k návštěvě. Domov je takovou naší vizitkou, která je proměnlivá v závislosti k okolnostem našeho života. Domov je dynamický a podléhá mnohým změnám, během kterých dochází ke stěhování, přestavování nebo úpravám interiéru. Mary Douglas (1991) poukazuje na to, že prostor se stává domovem skrze naše působení a ovládní. Což odkazuje k výpovědím informátorů, kteří hovoří o tom, že je potřeba si domov přizpůsobit a vybudovat. Domov chápeme tak, že je potřeba se o něj starat a aktivně na něj působit.

„Tak jako muj byt je dělanej tak, že je tam spousta fotek...aby tak jako reflektoval muj život...jako taková galerie. Mam tam třeba i svoje obrazy a tak.“ (žena, 25 let)

„Nevim, tak myslim, že máme čistý a tak nějak uklizený domov...máme tam hodně fotek, hodně vzpomínek, máme tam různý věci vystavený, co máme rádi...třeba knížky, svíčky, třeba co sbíráme...je to

takový zabydlený. Nejsou tam holý zdi, nepůsobí to prázdně...asi tak.“
(žena, 26 let)

„Momentálně toho asi moc nevypovídá, domov mám ve fázi budování...takže to je takový všelijaký. Spíš až se člověk usadí a nějak si to přizpůsobí a vybuduje no. Asi je vidět práce, že je to ve fázi budování...třeba, že sem pracovitej nebo koníčky, to co mě baví je tam vidět.“ (muž, 36 let)

„Tak snažím se o domov starat, třeba něco opravím nebo tak, aby to vypadalo dobře. To občas chodím i k susedce, když něco potřebuje...(smích). Takový hodinový manžel...asi tak.“

Domov je o pocitu bezpečí, ale může se stát i místem útlaku, přičemž význam utváří vždy kontext. Domov je utvářen souběžným působením materiální stránky, emocionality a sociálních a mocenských vztahů. Prostřednictvím aktivního působení a ovládnutí se prostor stává naším domovem. Vnímání domova také souvisí s pocitem sounáležitosti k více místům.

3.1.4 Sociální logika prostoru

Vnitřní uspořádání prostoru v domově podléhá vztahům mezi členy a dle významu, jehož nabývá. Z pohledu návštěv a hostů je nejdůležitějším a nejvíce využívaným prostorem obývací pokoj. Obývací pokoj je situován ve středu domácnosti a jeho význam nabývá skrze interakce, k nimž dochází mezi členy nebo hosty. Jedná se o klíčové místo prostorové solidarity, ve kterém se potkávají všichni členové. V obývacím pokoji mají všichni stejná práva a je zde snížený práh intimity například oproti ložnici. Je utvářen prostřednictvím vztahů mezi mužem a ženou, rodiči a dětmi, příbuznými nebo přáteli (Hillier a Hanson 1984, s. 155-163).

V dnešní době jsou nároky na bydlení napříč společenskými vrstvami v podstatě podobné na rozdíl od dřívějších dob, kdy se objevovaly nejrůznější formy bydlení a velké rozdíly. V období raného novověku forma bydlení a domu podléhala druhu obživy a charakteru lokality, což znamená, zda se bydlelo na venkově nebo ve městě. Dům neznamenal jako dnes zdaleka jen bydlení, protože s konceptem intimního rodinného života se setkáváme až od 18. století. Sféra práce a sféra bydlení byla spolu úzce propojena, protože spolu funkčně souvisely. Společným prostorem byla světnice nebo kuchyně a každý měl tedy přehled o tom, co ostatní během dne dělali. Soukromí v dnešním smyslu, jak jsem již naznačila, neexistovalo. Dům byl otevřený a volně přístupný, jak pro příchozí, tak sousedy. Ti se mohli kdykoliv zapojit do společného dění nebo práce. Časem se začínala přistavovat patra, která sloužila většinou pro ubytování služebnictva nebo nájemníků. Docházelo tedy k oddělování prostoru pro ubytování služebnictva a chovu dobytka od prostoru využívanému jádrem rodiny. Později už bydlení neodpovídalo pouze lidským potřebám, ale stávalo se také symbolem společenského postavení. Bydlení se začalo oddělovat od pracovních záležitostí. (Dülmen 1999, s. 58-71).

Habermas (2000, s. 108-118) mluví o tom, že se dům začal privatizovat v průběhu 18. století a stával se obyvatelnější pro jednotlivce, ale na druhou stranu omezenější pro rodinu. Prostorné předsíně se postupně proměňovaly v úzkou chodbu a v některých případech se oddělovala jídelna a kuchyně, kde se pohybovalo služebnictvo. Začíná se objevovat obývací pokoj, ve kterém se pohybuje nukleární rodina a odděluje se tak od prostoru využívaného personálem. Novým a nejdůležitějším prostorem se stává salon, který však slouží především k reprezentačním potřebám. Členové domu tak volně přecházejí z intimního prostoru svého obývacího pokoje do veřejného salonu.

Hillier a Hanson (1984, s. 155-163) se vyjadřují o salonu jako o nejlepším a nejméně používaném pokoji. V přízemí se obvykle nacházel právě salon, kuchyň a obývací pokoj a každému z nich byla obyvateli

přisuzována odlišná hodnota. Za prostor s nejvyšší hodnotou byl považován salon, kuchyně a jako poslední obývací pokoj. Od toho se odvíjelo oddělené situování salonu. Je to ta nejlépe vybavená místnost s nejlepším nábytkem. Zároveň byl používán jen zřídka o nedělích nebo při slavnostních příležitostech. Byl oddělený od ostatních místností a každodenních záležitostí. Naopak obývací pokoj byl v centru všeho dění a každodenních interakcí. Zaujímal centrální polohu a byl tedy nejvíce integrovaný s celkem domu. Dalším hlavním prostorem v přízemí byla kuchyně, která byla členěna dle aktuálních generových rolí. Kuchyně byla omezena především na vztahy mezi ženami. V horním patře potom byly oddělené jednotlivé pokoje až na společnou předsíň. Pro účely spaní byly používány oddělené pokoje. Důsledné oddělování mohlo být motivováno snahou předejít nežádaným incestním vztahům.

Postupem času a s větším důrazem na intimitu a soukromí rodiny i jednotlivých členů začal mizet salon a zůstal obývací pokoj, v němž se sloučily intimní a reprezentativní funkce. Služebnictvo se během historického vývoje neustále oddělovalo a izolovalo od rodiny, až do doby než se od něj úplně upustilo. Mohly být využívány služby úklidu nebo hlídání potomků, kdy zaměstnanci docházeli do konkrétní domácnosti, ale již v domě s rodinou již nebydleli. Stejně tak ztratil svoji funkci i pokoj pro hosty a zůstal v rodinných domech pouze výjimečně, pokud to umožňovala prostorová dispozice. Běžný model rodinného domu tedy disponoval následujícími místnostmi: kuchyně, obývací pokoj, ložnice, dětské pokoje (dle počtu dětí), koupelna a WC. Samostatná jídelna také z rodinného bydlení zmizela a v dnešní době se začal prostor koncipovat tak, že dochází ke spojování kuchyně a obývacího pokoje. Jídelní stůl, kolem kterého se rodina schází, se stává jakýmsi mezičlánkem mezi kuchyní a obývacím pokojem. Tato snaha poukazuje na trend neizolovat jednotlivce, který se věnuje přípravě pokrmů a možnost zapojení se do vaření nebo alespoň vést vzájemnou interakci. Velikost a vybavení domova podléhá socioekonomickému statusu. Vzhled domu a bytu symbolicky odráží postavení a status rodiny (Hillier a Hanson, 1984).

Výzkumem jsem se snažila odhalit sociální vnímání uspořádání prostoru domova a situování návštěv v něm. Ve vztahu k návštěvám se ukazuje nejdůležitějším místem obývací pokoj. Popřípadě se může jednat o kuchyň nebo o spojení obývacího pokoje s jídelnou. Volba obývacího pokoje je především z důvodu jeho praktického řešení a prostoru. Obývací pokoj slouží jako společenská místnost a tomu odpovídá i jeho vybavení. Hillier a Hanson (1984) se vyjadřují o obývacím pokoji, který je situován ve středu domácnosti, přičemž jeho význam nabývá skrze setkávání se a interakce. Obývací pokoj je přizpůsobený k sociálnímu kontaktu a výběrem vybavení se snažíme zprostředkovat hostům pohodlí. Největší část prostoru zde tvoří sedací souprava nebo jiný nábytek určený k sezení. Místnost kuchyně volíme v případě, pokud se návštěva zdrží pouze časově omezenou dobu. To nám umožňuje se i během přípravy pohoštění věnovat návštěvě a využít tak veškerý omezený čas. Pozitivně je nahlíženo na spojení jídelny s obývacím pokojem ve vztahu ke komunikaci mezi hostitelem a návštěvníky. Takové spojení umožňuje nepřerušovaný kontakt s návštěvníky a možnost zapojení se do činnosti v kuchyni. Naproti tomu někdo dává přednost soukromí při přípravě pokrmů v oddělené kuchyni.

„Nejvíc asi do obýváku...někdy i do kuchyně, když třeba přijde někdo jenom na chvíli na kafe, tak si sedneme tam...aby, když něco připravuju, sme si mohli povídat i. No a jinak do toho obýváku, protože tam je víc místa obecně.“ (žena, 71 let)

„Tak určitě je tam větší pohodlí a hlavně, když třeba něco připravuju v kuchyni, tak abych si to připravila v klidu a aby mi nekoukali pod ruce a tak...no můžou se tam třeba i rozptýlit, že jim tam pustíš třeba rádio nebo televizi...třeba na chalupě máme spojenou kuchyň s obývákem, tak to je zase třeba dobrý, že jako na ně vidím a tak.“ (žena, 25 let)

„Hosty usazují do kulturní místnosti, tedy obývacího pokoje...z toho důvodu, že je dostatečně prostorný a pohodlně zařízený...také se tam

*nachází televize, na kterou se občas koukáme. Není to tedy pravidlem.“
(žena, 58 let)*

„Do jídelny, která je spojená s kuchyní a obývacím pokojem, ale vždy si uvědomím, že tam nevydrží dlouho sedět a podvědomě se přesunou do prostoru za sedačkou a k balkonu...nevíme proč ale je pravda, že to s úsměvem řešíme téměř s každou návštěvou...asi prostě většina lidí je zvyklá na ten obýván.“ (muž, 35 let)

„Tak hlavně je tam víc místa než v kuchyni...vejde se nás tam víc, je tam víc míst k sezení. No je to taková společenská místnost. Tam trávíme nejvíc času vlastně.“ (muž, 67 let)

„Určitě obýván...no svým způsobem třeba kuchyně, když bych něco připravoval, tak tam může být třeba se mnou a povídat si... pak se nějak usadit v tom obýván.“ (muž, 26 let)

Obývací pokoj je vnímaný jako centrum veškerého rodinného i společenského dění. Tato místnost umožňuje setkávání všech členů domácnosti nebo pozvaných hostů. Obývací pokoj tak podporuje stmelení rodiny a soudržnost s návštěvníky. Na obývací pokoj můžeme nahlížet jako na místo, kde trávíme nejvíce času, kdežto ložnici využíváme pouze ke spánku. Obývací pokoj slouží jako společenská místnost, kam přichází nejvíce pozvaných hostů. Z toho důvodů dbáme na jeho estetickou stránku a věnujeme pozornost všem detailům. Hillier a Hanson (1984) hovoří o tom, že salon byl dříve nejlépe vybavenou a zároveň nejméně užívanou místností, protože sloužil předně reprezentativním účelům. Naproti tomu obývací pokoj byl každodenně využíván. V dnešní době obývací pokoj tedy slouží reprezentaci i každodennímu využití. Vzhledem obývacího pokoje se snažíme zapůsobit na hosty a zároveň vyjadřujeme postavení.

„Takovej možnej střed celýho toho místa jako takovýho...asi to o člověku nejvíc vypovídá, tam vlastně člověk tráví asi nejvíc času...spousta lidí má třeba ložnici jenom malou, kam chodí jenom spát a

většinu toho času tráví v tom obýváku. Je to místo, kam pozveš nejvíc lidí, snažíš se, aby to vypadalo hezky. Tím obývákem asi člověk nejvíc zapůsobí nebo udělá dojem na někoho.“

Postupem času s větším důrazem na intimitu rodiny i jednotlivých členů začal mizet salon a zůstal obývací pokoj, v němž se sloučily intimní a reprezentativní funkce. Vnitřní uspořádání se odvíjí od vztahu mezi členy domácnosti a účelu místnosti. Ve vztahu k návštěvám se stává nejdůležitějším místem obývací pokoj a následně kuchyně.

3.1.5 Pohostinnost

Vyjádření pohostinnosti máme spojené s nabídkou pití, jídla a pohodlí směrem k našim hostům, ať jsou to příbuzní, přátelé nebo formální návštěva. Jedná se především o projev náklonnosti a snahu, aby se návštěva cítila příjemně. Sociální kontakty a setkávání spolu s interakcemi jsou neodmyslitelně spjaté s až rituálním² popíjením kávy, čaje a pohoštěním v podobě moučnicku nebo jiného pokrmu. Význam pohostinnosti může být definován jednoduše jako snaha být přátelští, milí a pohostinní. Vítat hosty s laskavostí a být pohostinní pro někoho je nehmotná činnost, která může být přeměněna na hmotnou v případě poskytování jídla a pití. Chápání a vyjadřování pohostinnosti podléhá změnám a vyvíjí se s ohledem k sociálním interakcím ve společnosti (Thio, 2005: 1-5). Lashley (2000) rozděluje pohostinnost do tří domén sociální, soukromé a komerční. Sociální doména se zakládá na sociálním nastavení, ve kterém pohostinnost a její vyjádření probíhá spolu s účinky sociálních sil na produkci a konzumaci jídla a pití. Soukromá doména zahrnuje zájem o ustanovení v domě a na vliv vztahu mezi hostitelem a návštěvníkem. Komerční doména ustanovuje pohostinnost jako ekonomickou aktivitu, jak v soukromém tak veřejném sektoru.

² Za rituální to můžeme považovat, protože situace a způsob podávání je standardizovaný. Návštěva je spojena se zvykem nabídky kávy/čaje, stejně tak jako, že ke kávě je nám nabídnutý cukr nebo smetana.

Zde se zaměřím především na sociální a soukromou doménu. V sociálních vědách je nutné se zaměřit na sociální kontext, ve kterém se jednotlivé aktivity projevují, teprve ten určuje jejich význam. Role produkce, distribuce a konzumace jídla je definována hlavními rysy lidskosti a odlišením lidí od ostatních stvoření. Aktivity asociované s jídlem a pitím pomáhají ustanovit mnoho lidských charakteristik. Jídlo a pití hraje důležitou roli v definování identit skupin, komunit a společností tím, že vlastně definuje vztah mezi jednotlivci a širším okolím. Prostřednictvím konzumace jídla a pití, potažmo rituálů a norem spojených právě s jejich konzumací jednotlivci vyjadřují propojenost s širší sociální sítí. Vyjadřují tak spojitost se společností, kulturou a porozumění sdílených norem. Aktivity, které souvisejí s konzumací jídla a pití nám poskytují příležitost k vyjádření sociálního statusu. V hierarchických společnostech odlišné postavení mezi lidmi je vyjadřováno právě prostřednictvím konzumace jídla a pití.

Soukromí v rodinném kruhu je klíčová oblast, ve které dochází k sociálnímu učení o pohostinnosti. Rodina provádí jednotlivce pravidly, rituály a normami, které se odrážejí v sociálním nastavení pohostinnosti. V soukromé oblasti se odráží vztah mezi sociální a domácí sférou. Hosté utvářejí sociální spojitost s rodinou. Pro hostitele je návštěva příležitostí pro setkání, udržování sociálních vztahů a vyhovění sociálním a v důsledku i materiálním potřebám (Lashley 2000, s. 1-30). Jedná se o sdílení jídla a pití ve vlastním domě se svými hosty bez ohledu na finanční návratnost. Na poskytování pohostinnosti můžeme nahlížet i jako na projev přirozené velkorysosti. Na oplátku se očekává poděkování nebo pochvala některého z pokrmů. V tomto ohledu hrají důležitou roli motivy pozvání někoho na návštěvu. V případě hostů pak existují jistá očekávání oplacení pozvání na návštěvu v neurčitým časovém období (Thio, 2005: 1-2).

Jídlo v situaci návštěvy má více funkcí než jen svou primárně utilitární, je tedy něčím více, než pouze zdrojem živin. V jídle se odráží emocionální propojení, pocit sounáležitosti případně i přidané významy

jako například etnická hrdost. Vedle samotného výběru pokrmů je důležitý také kulturně předepsaný způsob jejich konzumace. Správné používání potravin a chování spojené se stravovacími návyky jsou také výrazem členství ve skupině. Stolováním se utvrzujeme ve sdílení těchto kulturních norem (nemluvit s plnou pusou, vyhnout se určitým konverzačním tématům, která není vhodné sdílet u jídelního stolu apod.). Sdílení jídla s jinou osobou implikuje rovnost a je to způsob, jak ukázat přijetí a sounáležitost. Sociální postavení určité osoby nebo rodiny může být stanoveno na základě zvolených servírovaných pokrmů nebo výběru restaurace. Strava z rýže může v určitém kulturním kontextu implikovat chudobu, zatímco tatarský biftek naopak implikuje bohatství (Almerico, 2014: 5-6).

Miller (2001) poukazuje na to, že s místem souvisí i konkrétní způsob úpravy jídla, chuť nebo vůně. Když se vracíme do rodného domova, máme už předem jistá očekávání ohledně jídla a vůně. Taková očekávání mohou nastat na základě předešlých zkušeností návštěv i u přátel nebo známých. Chuť nebo vůně jídla může být hluboce zakořeněná a stává se okamžitou neverbalizovanou identifikací domova.

Pohostinnost máme obvykle spojenou s přípravou a nabídkou jídla a pití. Před příchodem návštěvy se věnujeme celé řadě činností jako nákupu, přípravě pohoštění, úklidu, úpravám popřípadě dekoraci interiéru. Společenský kontakt je téměř vždy doprovázen jídlem nebo nápojem. Ve výzkumné části jsem se snažila zjistit, co chceme přípravou a nabídkou pohoštění vyjádřit. Jak Thio (2005) naznačuje vyjádření pohostinnosti je především projev náklonnosti, přičemž usilujeme o to, aby se návštěva cítila příjemně. Dle výpovědi informátorů je naší primární snahou, aby se hosté v našem domově cítili co nejlépe. Prostřednictvím nabídky pohoštění chceme zároveň dát najevo, že jsme pozorní hostitelé. S pohostinností je spojen také strach a obavy, abychom naplnili očekávání našich hostů.

Pohostinnost, která souvisí s konzumací jídla a pití slouží především k utváření vztahu s širším okolím a sounáležitostí jak naznačují i autoři Lashley (2000) a Almerico (2014). Pohostinností chceme dát najevo našim hostům, že si jich vážíme. Úprava a vzhled pohoštění vypovídá o tom, kolik času jsme věnovali přípravě a do jaké míry si návštěvy vážíme. Avšak nabídku pohoštění můžeme také vnímat jako zvyk nebo normu. Ukazuje se, že pokud bychom chtěli na návštěvu vytvořit pozitivní dojem, o to s větší pozorností se budeme věnovat přípravě pohoštění. Naproti tomu u návštěvy například rodinného charakteru, kterou se nebudeme snažit primárně zaujmout, tak přípravě a vzhledu pohoštění nebudeme věnovat takovou pozornost jako v prvním případě. V případě formálního typu návštěvy na nás bude působit větší sociální tlak. Naší snahou bude prokázat, že jsme pozorní hostitelé a zároveň prostřednictvím pohoštění a jeho konzumace upevnit sociální vztah s návštěvou. Pokud již z předchozích návštěv víme, jaký typ pokrmů mají hosté rádi, snažíme se jim v chuti nejvíce vyhovět. V případě, že bychom našim hostům nenabídli žádné pohoštění, znamená to, že nejsou u nás příliš vítáni a není žádoucí, aby se zdržovali. Ze strany hostitelů se očekává, že pohoštění budou mít předem připravené a nebudou se jeho přípravě věnovat až po příchodu hostů. Za vhodné se považuje, že se hostitelé budou věnovat především návštěvě.

„Chci vyjádřit to, že si návštěvy vážím a chci, aby se u mě cítila dobře...a aby se těšila zase na příště. Aby byla příjemná atmosféra.“
(žena, 58 let)

„Tak hlavně aby si pochutnali, tak třeba vymyslet něco kreativnějšího...nebo aby to svým způsobem pobavilo i to jídlo. A hlavně je to takový to jídlo, co si třeba zobneš a žádný knedlo, vepřo zelo...to jako fakt ne... (smích)“ (žena, 25 let)

„Tak aby člověk neseseděl na prázdko a myslím si, že je to taková slušnost no...nějakým způsobem tu návštěvu pohostit. Jsem ráda, že

přišli a že je vidim, tak je takovym způsobem chci uvítat a aby se u mě měli dobře no.“ (žena, 71 let)

„Nevim no...když vim třeba, že má někdo něco rád, tak se snažim mu jako vyhovět a připravit to no...asi hlavně, aby se tomu člověku u mě líbilo...aby se tam cítil dobře a neměl hlad...(smích)“ (muž, 26 let)

„Chci, aby návštěva věděla, že mi není na obtíž a aby se cítily jako doma...když mě někdo špatně pohostí je to známka toho, že nejsem vítaná návštěva...takže se i člověk cítí dobře, když ví, že se někdo snažil, aby se vám tam líbilo no.“ (muž, 31 let)

Vyjádření pohostinnosti je primárně projev náklonnosti a snahy dosáhnout toho, aby se hosté v našem domově cítili příjemně. Sdílením jídla vyjadřujeme emocionální propojení a sounáležitost. Společnou konzumaci jídla a pití ustanovujeme vzájemný vztah. Příprava pohoštění a estetická stránka komunikuje k pozvaným hostům.

3.1.6 Gender a vaření

Se vstupem žen do oblasti placené práce mimo domov se změnila výrazně organizace aktivit uvnitř domu. K výraznému nárůstu zaměstnanosti žen a změny postavení žen došlo v druhé polovině 20. století. Ženy tak musely a neustále musejí vyjednávat skloubení rodinných a pracovních rolí. Dělbá práce v domácnosti nadále zůstává soukromou záležitostí domluvy mezi partnery a podléhá tak do značné míry nepsaným pravidlům období předchozího, kdy ženy měly zodpovědnost (pouze) za chod domácnosti. Účast žen na pracovním trhu a změna jejich postavení však nezměnila to, že vykonávají stále převážnou část práce v domácnosti. Domácí práce přesto svoji náročností často odpovídají práci v zaměstnání. Vzhledem ke svému neplacenému charakteru ztrácí status práce a nebývají tedy za "skutečnou práci" považovány. V souvislosti s tímto dvojitým pracovním zatížením žen se hovoří o tzv. "druhé směně", kterou žena vykonává po příchodu ze zaměstnání. I přes své

pracovní zapojení mimo domov tedy zůstává žena hlavním hybatelem domácích aktivit (Oakley, 1974).

Mezi neplacené domácí práce se řadí především činnosti spojené se zajištěním členů rodiny jako příprava jídel, nakupování, praní a žehlení prádla a úklid (Chaloupková 2005, s. 58-59). Maříková (1999, s. 75-81) poukazuje na velmi nízkou míru zapojení mužů na každodenním chodu domácnosti. Muž současně nenese za chod domácnosti takovou zodpovědnost jako žena a není vystaven tak silnému sociálnímu tlaku. Pokud je nějakému sociálnímu tlaku vůbec vystaven, pak pouze slabému. V případě návštěv a přípravě pohoštění je větší zodpovědnost kladena právě na ženu.

Záležitost vaření je trochu komplikovanější. Vaření může být domácí prací, ve které jde o snahu zabezpečení členů domácnosti, zaměstnání nebo se může stát hobby. Vaření může dosáhnout hodnoty umění svojí tvořivostí a fantazií. V dnešní době je zvláště jídlu a vaření věnována velká pozornost díky mnohým televizním pořadům, společenským akcím a časopisům o vaření. V médiích jsou muži často prezentováni jako profesionální kuchaři a šéfkuchaři. Přestože stereotyp ženy stojící u plotny není již tak pevný a muži se stávají stále více aktivní v oblasti kuchyně, zůstává povinnost každodenního vaření na ženách (Adler 1981, s. 45-47).

Některé postupy vaření jsou považované za mužskou záležitost a je to především pečení nebo grilování masa. Typickým případem je příprava steaku. Význam spotřeby masa symbolicky souvisí s dosáhnutím mužskosti a zejména pak konzumace červeného masa (Rodgers, 2008). Pečení a příprava sladkých pokrmů je zase vnímaná jako ženská záležitost. Aktivity, které jsou vykonávány venku mimo domov, jako grilování jsou mužskou doménou. Dále do této sféry spadá míchání drinků na společenskou událost (Adler 1981, s. 45-47). Naproti tomu vnitřní prostor kuchyně je spojovaný spíše s ženskou doménou. Pro muže vaření znamená jistý druh zábavy, uvolnění s využitím vlastní

představivosti. Pro ženu vaření představuje každodenní úkol, který by měl být splněn. Přípravě pokrmů se věnuje, aby uspokojila rodinu nebo své přátele (Swenson, 2009).

Vztah ženy a vaření funguje na principu péče a starosti o druhé. Jistou roli hraje socializace a vzpomínky žen na jejich matky, které fungují jako sociální vzor. Mužský vztah k vaření lze definovat jako koníček, příležitostnou záležitost. Muži, kteří se věnují vaření jako profesionální kuchaři se ovšem pohybují ve veřejné sféře. Ženy referující o vaření pro druhé používají literární obrazy péče a upřednostňují denní výživu rodiny před individualizovanou kuchařskou improvizací pro naplnění vlastních potřeb experimentování. Naopak muži charakterizují vaření jako volnočasovou aktivitu, přestože se v praxi začínají již více podílet na každodenní přípravě jídla v domácnosti. V případě návštěvy nebo oslavy se ženy spíše obávají velkých očekávání a pociťují úzkost z hostitelské zodpovědnosti, naproti tomu muži takovou příležitost vnímají spíše jako pobavení a volný čas bez nutného zatížení pocitem vysokých společenských očekávání (Cairns et al. 2010, s. 591-605).

V oblasti tématu vaření jsem se snažila zjistit, jak generový aspekt vstupuje do přípravy pohoštění. Očekávala jsem, že pohoštění bude obvykle záležitostí ženy, která za jeho přípravu ponese větší zodpovědnost. Právě na vysokou zodpovědnost žen za chod domácnosti a jejich povinnost vykonávání převážné části domácích prací totiž poukazují autorky Oakley (1974) a Maříková (1999). Ukazuje se, že přístup k návštěvě a přípravě pohoštění je genderově velice rozdílný. Žena častěji pociťuje tlak nebo stres ohledně přípravy pohoštění, z důvodu obav z vysokých očekávání. Také si je vědoma, že za veškeré negativní dopady by nesla zodpovědnost právě ona. Ženy mají více rozvinutý pečovatelský zájem a tím způsobem přistupují k pohoštění a starosti o hosty. Naopak muži, kteří za pohoštění nenesou takovou zodpovědnost, přistupují k přípravě jako k zábavě a mnohem více s klidem.

Také dochází k tomu, že si hostitelský pár povinnosti ohledně přípravy a zajištění pohoštění rozdělí. Rozdělení práce nebo povinností v rámci domácnosti záleží na domluvě mezi partnery, o čemž se vyjadřuje Oakley (1974). Z výpovědí informátorů vyplývá, že dochází k domluvě ohledně druhu pokrmu a zajištění pohoštění. Avšak větší část rozhodování a plánování ohledně přípravy pohoštění závisí na ženě. Ukazuje se, že pokud se jedná o hostitele v páru, pak bezděčně přechází zodpovědnost za pohoštění směrem k ženě. Samozřejmě pokud je muž hostitel svobodný, pak je za přípravu pohoštění zodpovědný pouze jako jednotlivec. Mužskou doménou se jeví příprava masa a grilování. Naproti tomu ženy se obvykle věnují přípravě sladkých dezertů. Což se shoduje s argumenty autorů Rodgerse (2008) a Adlera (1981) ohledně některých postupů vaření ve vztahu ke genderu.

„No asi nějaký ten úklid, pohoštění...jídlo no. To připravím já nebo přítelkyně no...většinou rozhodne, co se připraví a já ji pak třeba pomůžu...podle toho, co je potřeba.“ (muž, 36 let)

„Z mojí strany moc ne, já uvedu návštěvu a povídám si s nima. Manželka ta připravuje něco k jídlu, nějaké to občerstvení...já jdu uvařit kafe třeba nebo tak...já mám na starosti tu zábavu...(smích)“ (muž, 67)

„Tak něco k jídlu...to musím připravit já, protože bydlím sám...takže to je na mě...ale já zase nejsem takovej, že bych všechno nechal dělat tu ženskou, to já sem zvyklej pomoct a tak...pak třeba, když je hezky, tak nějaký to grilování...to je nejlepší bejt venku a dát si jídlo rovnou z grilu.“ (muž, 26 let)

„Pohoštění připravuju já...muž ten ne...ten vůbec...(smích). Tak třeba, že mi něco pomůže, ale jinak já sem radši, že si to udělám sama...připravím nějaký jednohubky a něco upeču.“ (žena, 71 let)

„Tak o jídlo a přípravu se staram většinou já...nevím chlapi to asi tolik neřeší...tak třeba si povídáme o tom, co bychom mohli připravit nebo

tak, že se domlouváme...ale spíš je to většinou na mě...přítel mi pomůže třeba něco v kuchyni.“ (žena, 28 let)

„Pochopitelně pohoštění připravím já...já upeču koláč nebo něco sladkého a po domluvě s manželem si rozdělíme práci...já připravím nějakou pomazánku a něco na chlebíčky a muž je třeba nazdobí nebo pomůže, co je třeba.“ (žena, 58 let)

Přístup k přípravě pohoštění je generově rozdílný. V případě muže se jedná určitý druh zábavy a uvolnění. Naproti tomu žena, která cítí větší zodpovědnost za přípravu pohoštění má často obavy z naplnění očekávání svých hostů. I když se na přípravě pokrmů mohou podílet oba partneři dle vzájemné domluvy, tak vnímání a pocity spojené s pohostinností směrem k hostům jsou odlišné.

3.1.7 Význam daru při návštěvách

V průběhu uvítání dochází v některých případech k předání daru, jako poděkování za pozvání k návštěvě. Většinou se jedná o květiny, víno nebo druh občerstvení (moučník). Marcel Mauss (1999) považuje dar za zdánlivě nezištné a dobrovolné gesto, které sebou nese vždy jistý závazek a očekávání. Forma výměny daru je jedním z procesů integrujícím společnost. Výměna darů má symbolickou dimenzi, která vyjednává sociální významy. Darování je nejen sociálním závazkem, může se proměnit až v politický manévr (Sherry 1983, s. 157). V případě návštěvy očekáváme, že dojde k oplacení v podobě pozvání k návštěvě z druhé strany. Naopak ze strany návštěvníka se očekává dárek v určité podobě, pokud druhá strana v téže roli obdarovala hostitele.

Marcel Mauss (1999) ve své práci píše o totálním závazku, který zahrnuje nejen povinnost dary poskytovat ale i dary přijímat. V takovém případě odmítnout darovat, opomenout pozvat nebo odmítnout přijmout dar je jako odmítnout přátelství. Vzájemné návštěvy souvisí

s pohostinností, štědrostí a předání daru má vytvořit pocit přátelství a vyjádřit radost z pozvání k návštěvě. Součástí našeho života je darování, které je jen do velmi omezené míry dobrovolné, podle Mausse je spíše řízeno a určováno společenskými závazky.

Dary nejsou jen prostými komoditami, ale mají i hodnotu citovou. Samozřejmě při příležitosti návštěv a oplacení daru sledujeme ekonomickou hodnotu věci a snahou je oplatit dar v přibližně podobné hodnotě. Neoplatený dar staví jedince do podřízeného postavení a stejně tak by mělo být oplaceno pozvání tak i zdvořilost. Dochází také k morální tendenci vracet více, než jsme dostali. Již v minulosti nebylo nikterak překvapující se vzdát většiny úspor pro pohoštění hostů nebo zajištění darů. V dnešní době si mnoho lidí neváhá vzít finanční půjčku na koupi dárků především v období Vánoc, což nasvědčuje tomu, že význam daru je v naší společnosti stále důležitý. Svoji roli má i estetická stránka během předávání daru nebo v celkovém průběhu návštěvy. Obvykle se jedinci snaží donést hezký dárek, který bude dobře esteticky vypadající popřípadě s velkou péčí zabalený (Mauss 1999, s. 133-157).

Markus Giesler (2006, s. 283-289) poukazuje na to, že celý systém darů zahrnuje tři hlavní složky a to sociální rozdíly, normy reciprocity a rituály a symbolismus. Sociální rozdíly můžeme sledovat v interakcích a způsobech chování podle jejich sociálního kontextu. Normy reciprocity se vztahují k mnohým pravidlům ohledně vzoru dávání a přijímání darů. Již výše zmiňovaný Marcel Mauss (1999) svůj koncept daru založil na představě neuvědomované etiky, která je založená na povinnosti dávat, přijímat a oplácet. V systému darování můžeme také sledovat rituální chování, které je charakteristické symbolickým neinstrumentálním vyjádřením. Obecně systém darování jako celek je důležitým zdrojem sociální soudržnosti, který slouží k utváření a udržování společenství.

Dar můžeme chápat jako jisté vyzvání k partnerství a v takovém případě to znamená účast na vztahu mezi určitými jednotlivci. Systém darování může vyjadřovat jak sociální integraci mezi určitými jednotlivci

tak i sociální distanci. Cena nebo kvalita daru je využívána k utváření, udržování a regulování vztahu mezi jednotlivci. Hodnota daru tak částečně reflektuje význam a povahu vztahu. Směna darů je vyjádřením sociálních vztahů, kdy rozlišujeme mezi těmi, komu dáváme a naopak komu nedáváme. V průběhu života si osvojujeme a darem se označuje jejich význam. Hodnota a načasování daru hraje důležitou roli a ovlivňuje vztah mezi jednotlivci (Sherry 1983, s. 157-159).

Komter (2005, s. 1-30) mluví o tom, že dary jako věci obsahují symbolické zprávy, které referují k charakteru vztahu mezi lidmi. Sociální vztahy a okolnosti předání daru, ovlivňují celkový význam darované věci. Dary symbolizují jedinečnost, vysokou hodnotu, osobní a trvalý vztah. Naproti tomu motivy, které nás vedou k dávání darů, mohou být různé (pozitivní pocit a sympatie, nejistota, moc a prestiž, reciprocita a rovnost, vlastní zájem nebo nepřátelství a pohrdání). Důležitým krokem je oplacení daru, protože v případě, že k takovému kroku nedojde, může to vést k napětí a tlaku ve vztahu, což vede k špatné pověsti a tím se snižuje prestiž osoby, jež takto vystoupila z cyklu vzájemného obdarovávání.

Dar má v naší společnosti důležitý význam, symbolizuje přátelství a také závazek k němu. Autor Marcel Mauss (1999) právě poukazuje na závazek a očekávání, která s sebou dar vždy nese. Sledovala jsem, zda dochází k předávání daru při návštěvách a jak moji informátoři samotný dar vnímají. Na návštěvu obvykle přicházíme s dárkem, který je nejčastěji v podobě lahve vína, květin, něčeho dobrého k zakousnutí popřípadě dekorace do bytu. Dárek, který nosíme na návštěvu je symbolickým vyjádřením poděkování za pozvání k návštěvě. Předpokladem je, že dary by se měly přijímat a oplácet. Hostitelé tedy přijmou dar a poděkují. Spolu s přijetím daru se očekává, že až budou v opačné roli návštěvníků, dojde k oplacení v podobě daru. Ukazuje se, že dárky nosíme, zvláště pokud se jedná o známé, se kterými neudržíme pravidelný kontakt. Což evokuje snahu upevnit vztah prostřednictvím daru. Komter (2005) poukazuje na jeden z motivů k dávání dárku a to nejistotu. Pokud se jedná o nejistý charakter sociálního vztahu nebo je účelem navázání nového kontaktu

volíme strategii přinesení daru. Záleží na charakteru návštěvy, v případě rodinných návštěv se nepředpokládá, že vždy budeme přicházet s dárkem. V případě přátel nebo známých, se kterými udržujeme pravidelný kontakt, není na přinesení daru kladen takový důraz.

„Tak když se navštěvujeme třeba pravidelně, když jdu ke kamarádce na kafe, tak to nic nenosím...spíš třeba když sem někoho dlouho neviděla, tak potom třeba jo...nebo k nějaký události, narozeniny nějaká takováhle událost, tak to určitě. Tak třeba někdy víno nebo něco sladkého vezmu...no asi něco k pití nebo kytku.“ (žena, 26 let)

„Třeba na první návštěvu určitě, když se s někým seznamuješ nebo tak...tak to jo. Aby jako člověk zapůsobil možná. A jinak třeba, když má někdo narozeniny, tak to je samozřejmost. Nikdy nezklame alkohol, květiny...nějaký pozornosti jako čokolády a tak.“ (žena, 25 let)

„Já v každém případě. I sebemenší maličkost...čokoláda, káva, láhev vína nebo květina. Považuji to za slušnost.“ (žena, 58 let)

„Jak ke komu no, někdy jo...někdy ne. Tak když jdu někam poprvý, tak vezmu dárek. To považuju za slušný, a když se s někým znam dlouho a vídáme se často, tak to třeba už tolik neřeším...když je to chlap, tak třeba přinesu flašku nějakého pití nebo pro ženu pak kytku asi no.“ (muž, 36 let)

„Jak kdy no...třeba přinesu víno...záleží jakej je to účel a třeba jak často tam jezdím, když jezdím často...třeba nějaké pravidelné pokec, tak to už spíš ani ne. Ale jinak se snažím něco třeba přinést...třeba nějakou flašku. Když třeba vím, jakej bude účel, že si dáme i něco k jídlu, tak třeba něco donesu...když je to něco náhodného jenom kafe na chvíli, tak spíš ne...jak kdy no...Když je tam víc lidí a máme si dát něco k pití, tak přinesu víno určitě...nebo když je to grilovačka, tak maso nebo tak.“ (muž, 26 let)

Autor Markus Giesler (2006) poukazuje na systém darů, který vedle sociálních rozdílů v chování zahrnuje i normy reciprocity a symbolismus. Přinesení daru někdo považuje za slušnost, můžeme říci jako určitou

normu. V jiném případě naše chování ohledně přinesení daru podléhá různým motivům a povaze sociálního kontaktu. V poslední řadě se může stát přinesení daru neinstrumentální taktikou. Darování nebo jeho opak nám napovídá povahu sociálního vztahu. Prostřednictvím daru můžeme vyjádřit akt přátelství. Darem můžeme poděkovat a vyjádřit, že si obdarovávaného vážíme. Přinesením daru se také můžeme snažit zapůsobit a navodit pozitivní první dojem ze setkání. V případě vztahu nepřliš blízké a pevné vazby, se prostřednictvím dárku snažíme o jeho upevnění a udržení. Zároveň naše rozhodnutí o přinesení daru a jeho povaze ovlivňuje, zda jsme upozorněni nebo obeznámeni s účelem setkání.

3.1.8 Estetika v rámci domova

Estetická stránka domova hraje důležitou roli a při návštěvě na ni je kladen zvláštní důraz. Estetiku domova vytváříme úklidem, úpravou obydlí nebo zdobením například v podobě květin. Estetická měřítko ale ovlivňují i přípravu a prezentaci jídla. Zvláštní důraz je kladen na čistotu předmětů bezprostředně spjatých s konzumací jídla. Příbory by měly být co nejlépe vyleštěné, ubrus bez skvrn a podobně. Úsilí o estetický vzhled podle soudobých trendů je motivováno hodnocením druhých (v našem případě návštěvníků), je tedy poháněno strachem, co by si lidé mohli o našem domově pomyslet.

Clarke (2001, s. 23-41) poukazuje na to, že od poloviny devadesátých let došlo k posunu z hlediska trávení volného času v rámci domácího prostředí. Objevují se mnohé časopisy s radami ohledně *Feng Shui* a stylu domova. Tyto časopisy byly a stále jsou zásobárnami rad, jak prostřednictvím organizace a výzdoby interiérů docílit štěstí a úspěchu. Samozřejmě díky rozšíření televize a internetu se ještě rozšířila čtenářská a divácká obec pořadů o estetice domova, zprostředkovávající nejnovější trendy a rady v oblasti bydlení. Jedná se především o časopisy, katalogy,

televizní programy, internetové stránky a články, které nám zprostředkovávají nejnovější trendy a rady v oblasti bydlení.

Domovy a zahrady jsou tak prezentované jako dočasné estetické objekty, které je nutné obnovovat v souladu se současnými trendy. Rodiny investují čas a peníze do utváření estetického domácího prostředí, které je zrcadlem jejich sociálního postavení. Domov představuje s jeho transformacemi určitou fázi životního cyklu rodiny. Čištění, výzdoba nebo proměny domova jsou podmíněny také časovostí, tedy cyklem ročních období. Domácí dekorace podléhá ale také životním cyklům, událostem a změnám v životě jako narození dítěte, svatba, rozvod a podobně. Ještě než vstoupíme do určité domácnosti, můžeme sledovat výzdobu na chodbě a dveřích, což vysílá signály směrem k sousedům nebo příchozím. Dekorace a zdobení v rámci domácnosti může sloužit k navázání konverzace v oblasti společenských vztahů.

Pauline Garvey (2001, s. 47-66) zdůrazňuje prezentační funkci domova. Tvrdí, že úpravy interiérů slouží především pro účely sebe prezentace. Domov a jeho interiér napomáhá utvářet obraz sebe sama prostřednictvím materiálního prostředí. Poukazuje na to, že v rámci dekorace interiéru je určována individuálními a sociálními strategiemi. Zdá se, že materiální stránka domova a věcí, které považujeme za nepodstatné, tvoří důležitou úlohu v budování vztahu k místu a v sociálnímu okolí. Obměny a výzdoba interiéru sleduje společenský život a sezónní změny. Stejně tak emocionální stav jednotlivců se odráží v rámci domova a interiéru. Změna uspořádání nábytku nebo dekorace může být reakcí na emocionální stavy³. Domov je intersubjektivní prostor a funguje jako katalog vzpomínek a emocí, přičemž některé z nich můžeme zdůraznit a jiné naopak ukryt. Jackson a Moores (1995) poukazují na to, že domy a byty jsou přetvářené do domovů a stávají se obyvatelnými skrze přivlastňování a manipulaci s materiálním prostředím.

³ Přestavba nábytku nebo změna uspořádání interiéru může mít psychoterapeutický efekt, nebo alespoň odkazovat na nějakou proměnu v psychologické rovině.

Rostoucí úroveň pohodlí a noblesy se projevily i ve stále komplikovanějších zařízeních a vzhledu interiéru, což se stalo prostředkem k prokázání prosperity rodiny a sociálního statusu. Úklid a čištění domova je důležitou součástí chodu domácnosti pro pohodlí bydlících a případnou návštěvu.

Během události návštěvy je v oblasti estetiky dále věnována pozornost stolování, prostírání a úpravě stolu a vzhledu jídla. Předpokládá se, že hezký vzhled a pořádek na stole přispívá k lepšímu požitku z jídla a lepší atmosféře. Samozřejmě úprava a vzhled stolu je do jisté míry součástí naší prezentace a můžeme tím vyjádřit, o jakou příležitost se jedná a jak je pro nás daná událost důležitá. Estetika jídla je součástí komplexní zkušenosti zahrnující vůně, chutě, tvary nebo barvy, které vnímáme. Jedná se o emocionální zážitek, kterým následně vyhodnotíme vlastní zkušenost z jídla nebo pohoštění. Jedná se o komplexní zážitek, během kterého na nás působí i jevy mimo samotné jídlo např. vzhled stolu, servírování, šaty, vzájemné sociální vztahy a popřípadě hudba a celková atmosféra. Lze říci, že sociální chování je vzájemně propojené s estetickým zážitkem z jídla. Během jídla máme jistá očekávání směrem ke způsobu chování, norem stolování a vedené konverzaci. Prostřednictvím jídla získáváme a udržujeme sociální vztahy. Od dětství se v rámci rodiny učíme způsobům a správnému chování během stolování v souladu očekávání naší společnosti (John 2014, s. 254-268).

Estetické stránce domova věnujeme postupem času stále více pozornosti, jak naznačuje Clarke (2001), kdy se domov stává naší oázou, ve které se chceme cítit příjemně. Nejde pouze o užité věci z hlediska našich potřeb, ale vzhled domova musí odpovídat našim představám. Vedle práce trávíme nejvíce času doma, což nasvědčuje i pozornost, kterou věnujeme interiéru našich domovů. Zároveň je v dnešní době velká nabídka vybavení domácností a dekorací, která je nám neustále prezentována. Je nám nabízen široký výběr dle různých životních stylů a my si vybíráme ten, který nám nejlépe vyhovuje a odpovídá našim ideálním představám. Materiální stránka a vzhled interiéru nám napovídá

spoustu informací o člověku, který v domě bydlí. Vzhled interiéru nám prezentuje obyvatele bytu, co má rád a také jeho socio-ekonomický status.

Estetice našich domovů a povinnostem s jeho údržbou věnujeme velkou pozornost, která se ještě násobí s příchodem návštěvy. Ve výzkumné části jsem se proto zaměřila na to, čemu předně informátoři věnují pozornost před příchodem návštěvy, neboli na zákulisí návštěvy. Před příchodem návštěvy se věnujeme celé řadě úkonů jako nákupu, úklidu, čištění, přípravě pohoštění a nákupu nebo úpravě dekorací. Jackson a Moores (1995) zdůrazňují úklid a čištění domova jako důležitou součást chodu domácnosti, což se s ohledem k návštěvě jeví jako nezbytnou součástí příprav před příchodem návštěvy. Snažíme se docílit toho, aby náš domov před návštěvou vypadal co nejlépe. Což naznačuje, že domov souvisí s naší prezentací. Právě na účel sebeprezentace prostřednictvím úpravy interiéru poukazuje Pauline Garvey (2001). Věnujeme se estetické stránce interiéru, pohoštění, stolování a vedle toho věnujeme pozornost i úpravě našeho vzhledu před návštěvou. V oblasti stolování předně dbáme na čistotu předmětů spjatých s konzumací jídla. Se stolováním souvisí také servírování, úprava prostírání nebo květinové aranžmá na stůl.

„No jako brutální úklid...každej milimetr...(smích). Jako nebo bordel, co neuklidíš, tak se snažit schovat...(smích). Pak se starat o jídlo a o pití, aby měli pohodlí.“ (žena, 25 let)

„Ano, v první řadě si rozmyslím, čím návštěvu pohostím a potom vyrazím na nákup...když je návštěva ohlášená dopředu, tak něco dobrého upeču ke kafičku...potom připravím nějaké pohoštění jako chuťovky, chlebíčky nebo něco sladkého...Připravím třeba i lahev vína nebo nějaký likér. Snažím se popřípadě douklidit, co je třeba a koupím i květiny třeba.“ (žena, 58 let)

„Tak hlavně uklidit v první řadě...musí být všude vyluxováno...pak něco k zakousnutí, taky nákup teda, aby bylo všechno doma, co chci

připravít...no taky prach utřít trochu...(smích) a trochu se asi víc přijatelně obleču, než doma obvykle chodím.“ (žena, 26 let)

„Úklid určitě...aby se člověk nelekl, když tam přijde, kam dorazil...(smích), pokud ji chci třeba odradit, aby ta návštěva nepřišla, tak třeba neuklidím...(smích)...ne to ne...určitě ten úklid no a nějaká před příprava toho jídla třeba no...nachystat si něco dopředu“ (muž, 26 let)

„Nákup, jídlo, pití a samozřejmě úklid, když tedy nejde o návštěvu bratra, což není ani návštěva, která by se nějak řešila...záleží na tom, o jakou návštěvu jde no...podle toho se na to člověk připravuje.“ (muž, 35 let)

Prostřednictvím úpravy domova podle estetických požadavků můžeme dát najevo, jak intenzivně jsme se věnovali přípravě. Můžeme vyjádřit, jak moc nám na návštěvě záleží. U některých osob se přípravě věnujeme s větší pečlivostí, než u jiných. Zpravidla si dáme na estetické stránce úpravy domova více záležet u osob, které nejsou rodinnými příslušníky. Můžeme tím také vyjádřit, o jakou příležitost návštěvy se jedná, nebo jaký je její účel. John (2014) upozorňuje na to, že úprava a vzhled je součástí naší prezentace, kterou můžeme naznačit povahu příležitosti (slavnostní, formální, neformální).

3.1.9 Verbální a neverbální stránka komunikace

Erving Goffman (1967) mluví o tom, že verbální i neverbální stránkou našich interakcí vyjadřujeme, že jsme součástí společnosti a utváříme nebo udržujeme naše sociální kontakty. Prostřednictvím komunikace můžeme sledovat emocionální spojení s našimi blízkými a přáteli. Gunter Senft (2009: 81-82) poukazuje na to, že komunikace může přispět ke zmírnění napětí v kritických sociálních situacích a prostřednictvím komunikace dochází k regulaci neshod. Ritualizace komunikace může také vést k vyšší předvídatelnosti lidského chování.

S komunikací se pojí jistá očekávání, normy interakce, kulturní ideologie a hodnoty.

Interakce mohou být definovány jako sociální situace, v nichž jsou fyzicky přítomni dva nebo více jednotlivců, kteří navzájem udržují kontakt a reagují na sebe. Rozdíly v komunikačním vyjadřování mohou být zřejmé v oblasti vesnického života a městského, mezi domácím a veřejným projevem, v případě intimního dlouhotrvajícího vztahu a neosobního. Většina z nás tráví život v přítomnosti ostatních lidí, z toho vyplývá, že dění kolem nás je společensky situováno. Prostřednictvím komunikace vyjadřujeme, kdo jsme a jaké máme záměry nebo jaký je účel interakce (Goffman, 1982). V případě, že se jednatel ocitne ve společnosti druhých lidí, většinou se ostatní snaží zjistit informace o něm, nebo se budou snažit využít informace, které již znají. Bude to socio-ekonomický status, kvalifikace, postoj k okolí a jeho důvěryhodnost a další. Ze samotného chování a vzhledu si lidé už vytvářejí o jednotlivci určitou představu. Jednatel během komunikace naznačuje, k jakému společenskému typu patří a s tím se pojí i očekávání, že se k němu budou ostatní přiměřeně chovat (Goffman, 1999: 10-19).

Lidé se často posuzují navzájem podle svého komunikačního chování, z něž můžeme vyčíst i kulturní normy. Rozdíly v komunikačních normách a způsobech vyjádření mohou vést i k mnohým nedorozuměním. Významy mnohých činů a promluv se mohou kulturně lišit jako délka pomlky nebo to, kolik lidí mluví v jednom okamžiku, nebo udržování očního kontaktu a mnohé jiné. Vyjadřovací způsoby a to, jaké informace jsou považovány za dostatečně relevantní, mohou být různé s ohledem na kulturní kontext. Některé společnosti používají pouze ta tvrzení, která jsou založena na smyslové evidenci. Tedy rozlišují to, zda popisovaný opravdu viděli nebo ho znají z doslechu (Pokorný 2010: 285-293).

Verbální a neverbální projevy se obvykle navzájem podporují. Pokud vyjadřujeme pocity nelze to provést bez účasti celého zbytku těla. Pokud chceme jazyku porozumět, je nutné osvojit si nejen fonologický,

sémantický a syntaktický systém. Verbální sdělení je to, které vyslovujeme, slyšíme a čteme. V případě verbální komunikací se řídíme gramatickými pravidly, ale potřebujeme i určité zásady verbálního sdělení. Verbální vyjádření může být přímé nebo nepřímé. V případě nepřímého se pokoušíme přimět posluchače něco říci nebo udělat, aniž bychom to my svým vyjádřením dali najevo. V přímém vyjádření ten, kdo promlouvá, vyjadřuje své pocity, přání a myšlenky jasněji. Naše sdělení je ovlivněno kulturním prostředím, ve kterém se nacházíme.

Neverbálně komunikujeme gestikulací, mimikou, pohybem těla nebo prostorovým chováním. Zapojení těla a umístění v prostoru během interakce se věnují mnozí autoři, kteří rozvedli teorie neverbální komunikace jako Kendon (1980), Goodwin (1984) a Durandi (1992). Edward Hall (1966) se zabývá způsobem využívání prostoru a rozlišuje čtyři vzdálenosti, které udávají typ sociálního vztahu intimní, osobní, společenskou a veřejnou. Komunikujeme mimo jiné zvoleným vzhledem nebo tím, jakými věcmi jsme obklopeni v domácnosti. Můžeme dávat najevo svoji dominanci, podřízenost a naše postavení. Určitá gesta používáme záměrně a vědomě ke sdělení stejných významů, jaké mají příslušná slovní spojení. Gesta jsou specifická pro určitou kulturu, což znamená, že mohou nabývat jiných významů, jsou-li použity v cizím kulturním kontextu (DeVito, 2008: 124-181). Goffman (1987) poukazuje na to, že si denně vyměňujeme gesta a nepřikládáme tomu velkou pozornost. Naše gesta, výraz, držení těla a oční kontakt odhaluje to, jak se v danou chvíli cítíme. Celé uspořádání kolem nás odráží kulturní hodnoty. Může se jednat o způsob stolování, zasedacího pořádku nebo druhu setkání.

3.1.10 Sociální a kulturní normy

Sociální normy určitým způsobem regulují společenské vztahy a způsoby chování jednotlivců v rámci společnosti. V průběhu socializace si jako jedinci osvojujeme sociální hodnoty a jisté způsoby chování a následně se očekává jejich dodržování. V případě, že se odchýlíme od

očekávaného způsobu chování, společnost disponuje sankcemi. Sociální normy se často nepřehledně prolínají s pravidly, normativními očekáváním a pozorovatelným chováním. Společenské normy jsou obvykle neformálního charakteru na rozdíl od formálních norem, kterými se řídí právní pravidla. Podle Anthonyho Giddense (2006) je společenský život řízen normami, které tvoří kontext přiměřeného jednání a umožňují tak vyšší předvídatelnost sociálního chování.

Sociální normy jsou stejně jako ty právníkové veřejné a sdílené. Některé tyto normy si osvojíme do našeho hodnotového systému a pak cítíme povinnost je dodržovat. V případě překročení sociálních norem, můžeme pocítit vinu a výčitky stejně jako u morálních pravidel. Sociální normy jsou podmíněny očekávanými způsoby chování a přesvědčením druhých. Tyto normy mohou být buď normativní, nebo proskripční. Normativní typ normy jsou jakási nepsaná pravidla, která nás vedou k tomu, co bychom měli dělat. Proskripční jsou naopak taková nepsaná pravidla, která vymezují, co bychom dělat neměli. Řada proskripčních norem se těžko identifikuje a lze se je naučit metodou pokusu a omylu. V případě rozhodnutí žít v cizí zemi bychom pocítili obtížnost porozumění takovým normám. Samozřejmě dalším problémem, který brání snadnější identifikaci norem je odlišné chování na veřejnosti a v soukromí. Normy se vztahují k chování, k činům nad kterými máme kontrolu a jsou podporované očekáváním, jakým způsobem bychom se měli zachovat v daných situacích (Bicchieri 2006, s. 8-16).

Je nutné zmínit, že koncept sociálních norem je používán vedle antropologie i v mnoha disciplínách jako sociologie, ekonomika, politologie, právo nebo filozofie a teoretické přístupy jsou tedy rozmanité. Normy můžeme považovat za kulturní jevy, které předepisují a poskytují nám návody, jak bychom se v určitých situacích měli zachovat. Normy nám pomáhají regulovat chování a v případě, že dojde k rozpadu sociálních hodnot a norem, mohou být důsledkem sociální nepokoje.

Sociální normy můžeme popsat jako spontánní, nepsané a neformální, přičemž jejich obsah ani použití není jasně definováno a dochází k jejich průběžnému vyjednávání. Normy jsou ve společnosti přítomné ke zmírnění negativních projevů a k udržení společenského řádu (Hechter a Opp 2001, s. 11-18).

K udržování společenského řádu a dodržování norem slouží prostředky sociální kontroly. Morris Janowitz (1975, s. 82-92) popisuje sociální kontrolu jako schopnost společnosti regulovat se dle požadovaných zásad a hodnot. Opakem sociální kontroly může být donucovací moc veřejných organizací, která spočívá v nucené hrozbě a použití síly. Nicméně každý společenský řád spolu se systémem sociální kontroly bude používat určitý prvek nátlaku. Můžeme připustit, že existují různé typy a mechanismy sociální kontroly, jež se neustále proměňují. Každá forma sociální kontroly má dopad na sociální chování. Podle Janowitze sociální kontrola nevede přímo k dosažení kolektivní stability ve společnosti, ale musí být schopná navzdory změnám a napětí udržet společensky fungující řád. Sociální kontrola je založená na vlivu interakce a vzájemných vztahů mezi skupinami. Do toho vstupuje i vliv nerovnováhy a nerovnosti v rámci sociálních vztahů.

Sharyn Roach Anleu (1998, s. 22-28) popisuje sociální kontrolu jako základní integrující mechanismus, který je nutný pro společenský řád. Sociální kontrola reaguje na odchylky v chování a jedná v zájmu společenského života. Na sociální kontrolu můžeme nahlížet i jako na funkční mechanismus regulující společnost, ale z hlediska jednotlivce se může jevit jako utiskující nebo diskriminační. Sociální kontrola může často posilovat moc a zájmy dominantní části společnosti. V tomto ohledu je zajímavé věnovat pozornost i soukromé sféře z hlediska neformální sociální kontroly a jakým způsobem se uplatňuje v rodinných a genderových vztazích. Sociální kontrolu můžeme sledovat ve společenských vztazích a pokusit se odhalit za jakých podmínek je

uplatňována. Samozřejmě ve stejném prostředí mohou probíhat různé typy sociální kontroly, z čehož vyplývá, že je obtížné identifikovat převládající formu ovládnutí.

Sociální a kulturní normy spojené s návštěvami souvisí s rolí hostitele a návštěvníka a jejich očekáváními. Jak poukazuje Bicchieri (2006) sociální normy jsou podmíněny očekávanými způsoby chování spolu s přesvědčením druhých. Zjišťovala jsem, jaké aspekty chování považují moji informátoři za nevhodné u obou rolí hostitele i návštěvníka. S rolí hostitele se pojí očekávání, že se bude věnovat své návštěvě a nebude se věnovat jiným aktivitám. Zároveň není vhodné, aby tam hostitele měli ještě další hosty, na které návštěva nebyla upozorněna. To by vzbudilo dojem, že jsou na návštěvě přebytní a atmosféra by nebyla uvolněná. V oblasti komunikace by hostitel neměl klást příliš intimní otázky, pokud vztah s návštěvou není blízkého charakteru. V případě formálních návštěv je považované za nevhodné žertovat na úkor osob, které příliš neznáme. Nevíme totiž, jaký humor si k dané osobě můžeme dovolit. Hostitel by se měl stejně jako návštěvník snažit udržovat dialog a pokusit se přidávat témata k diskusi. Samozřejmostí je, že by se hostitel měl chovat v souladu se situací. Jednou ze základních norem je vyhnout se konzumaci přílišného množství alkoholu, aby se předešlo konfliktu. Do oblasti návštěv a vůbec sociálního kontaktu negativně vstupuje moderní technologie mobilních telefonů. Pokud se hostitel nebo návštěvník věnuje svému mobilnímu telefonu během sociálního kontaktu je to vůči druhé straně vnímané jako velmi nevhodné a považované za narušení kontaktu. V oblasti pohoštění by se připravené jídlo a nápoje neměly návštěvě nutit, spíše nechat rozhodnutí volně na hostech. Samozřejmě jídlo a nápoje v rámci pohoštění by měly být vždy čerstvé. Očekává se, že hostitel bude mít doma uklizeno a čisto. Pokud hostitel přijímá návštěvu, očekáváme, že bude slušně a vhodně oblečen pro danou situaci.

S návštěvníky se pojí očekávání, že budou respektovat intimní prostředí domova hostitele a budou se pohybovat pouze tam, kam budou pozváni. Zároveň se očekává, že návštěva nebude sahat na materiální věci domova a nebude je poškozovat. Důležitou normou chování je, že by návštěva neměla přicházet neohlášená. Návštěva by se neměla chovat hlučně a zároveň by měla dodržovat pravidla hostitelů. Také se očekává, že návštěvníci nebudou kritizovat pohoštění ani vzhled domova hostitele. Naopak se očekává pochvala směrem k pohoštění se strany návštěvy. Návštěva by měla dorazit, pokud je to možné v dobré náladě a včas. Považuje se také za vhodné omluvit se z návštěvy, pakliže by návštěvníci například onemocněli.

„Tak asi, kdyby tam měl bordel...ale jako zase to je asi jeho věc no, co tam má, ale dělá to takovej horší dojem no...ale kdyby se mi nevěnoval, to nemám rád, když tam někdo uklízí a nevěnuje se ti...to mi přijde takový nevhodný jako...nebo když si píše na mobilu...prostě není v tom přítomným okamžiku a řeší nějaký jiný věci a tak dále...nebo když mi třeba nenabídne vodu.“ (muž, 26 let)

„Tak asi by možná měl být nějak slušně oblečený třeba...ne aby byl nějaký špinavej nebo ušmudlanej. Pak třeba to pohoštění bylo nějaký starý nebo zkažený, to by bylo nevhodný.“ (muž, 36 let)

„Mě by se nelíbilo, kdyby tam začali šmejdít po bytě třeba sami od sebe...jako je to v tom Prostřenu, v tom pořadu. To jako, to by se nelíbilo. Nebo když na něco by sahal vyloženě třeba a brali do rukou. Tak podívat se, ale nesahat na to.“ (muž, 67 let)

„Asi, kdyby byl dlouho pryč nebo začal telefonovat nebo si vyřizovat smsky...tak když si někoho člověk pozve, tak by si na něj měl udělat čas. Nebo vnucovat něco, co ten člověk nejí nebo nepije...nebo třeba něco nedojí...tak asi není moc dobrý nebo příjemný.“ (žena, 26 let)

„Nelíbilo by se mi, kdyby někdo přišel ve špatné náladě nebo se choval nějak neslušně...i ten alkohol zase hraje roli...taky kdyby někdo přišel nemocný a nachlazený.“ (žena, 58 let)

„No mě vadí takový ty křížový výslechy, když tě někdo moc vyzpovídá a má takový ty přímý otázky...nebo takovej urejpanej humor. Když si třeba z tebe někdo dělá srandu. Pak třeba takový to trapný ticho, to už jsou lepší nějaký fórky...(smích). Nebo takový ty moc formální návštěvy, když tam člověk sedí jako pravítka...(smích). A nebo, když jdu k někomu a on tam měl třeba ještě spoustu lidí, co já třeba neznam...takový ty nečekaný lidi.“ (žena, 25 let)

Sociální normy jsou sdílená nepsaná pravidla, která nám poskytují návod, jak se v určitých situacích máme chovat. Takové normy se učíme od dětství a osvojujeme si je v průběhu socializace. Sociální normy se odlišují podle kulturního kontextu. Normy zároveň nejsou jasně definované a dochází tak k jejich vývoji a průběžnému vyjednávání. V případě návštěvy se s rolí návštěvníka a hostitele pojí odlišné normy a očekávané způsoby chování.

3.2 Situační rámec návštěvy

Na předcházejících stranách jsem se věnovala oblastem, které zapadají do tématu návštěv a jistým způsobem průběh návštěvy ovlivňují. Návštěva jako společenská situace je velice složitá a její charakter ovlivňuje spousta faktorů. Pokusím se této události návštěvy dát strukturu, ve smyslu rozdělení situace na několik důležitých částí. Situační rámec návštěvy můžeme charakterizovat jako pozdrav a otevření konverzace, uvítání, průběh návštěvy a ukončení setkání a loučení.

3.2.1 Pozdrav

Pozdrav označuje začátek interakce, který je doprovázený uvítáním a gesty, jako je podání ruky, objetí nebo polibek na tvář. V případě gest se může jednat o různou kombinaci několika prvků. Pozdrav je součástí komunikace, kterým dáváme najevo projev sounáležitosti mezi lidmi, které známe. Pozdrav je také jednou z prvních komunikačních dovedností, jakou si osvojujeme od útlého dětství. Pozdrav je součástí každé společnosti, avšak jeho vyjádření je kulturně specifické.

Pozdrav v naší společnosti patří mezi důležitý projev zdvořilosti, který se děti učí již od útlého věku. Během pozdravu můžeme sledovat, jestli se usmíváme a jaký máme tón hlasu. Návštěva se většinou hlasitě a radostně zdraví spolu s očním kontaktem. Úsměv je v případě návštěv žádoucí a signalizuje, že dotyčné rádi vidíme. Obvykle mírným průběžným úsměvem dáváme najevo otevřenost a přátelskost. Prostorová vzdálenost, jakou udržujeme v případě pozdravu, nám naznačuje i intimitu sociálního kontaktu. Blízký sociální vztah můžeme poznat dle objetí. Otevření konverzace je charakteristické určitými zdvořilostními nebo komplimentními frázemi „Sluší Vám to“ nebo „Konečně se vidíme“ apod. Také se často ptáme, jakou měli návštěvníci cestu. Zahájení interakce je často směrem k dětem, domácím mazlíčkům nebo bytu. Například „Ty děti zase vyrostly“, „Tohle máte zase nové“ nebo „Máte to tady moc hezké“.

3.2.2 Uvítání

V průběhu uvítání dochází v některých případech k předání daru, jako poděkování za pozvání k návštěvě. Většinou se jedná o květiny, víno nebo druh občerstvení. Forma výměny daru je jedním z procesů spojujících stranu pozvaných a hostitelů. Výměna darů má symbolickou dimenzi, která vyjednává sociální významy. Ze strany návštěvníka se očekává dárek v určité podobě, pokud druhá strana v téže roli obdarovala hostitele. Dárek obvykle přijímáme s úsměvem a poděkováním. Verbálně

to můžeme komentovat slovy „To jste nemuseli“ nebo „Neměli jste si dělat škodu“. Na druhou stranu dárek samozřejmě chválíme a nabídneme v případě vína nebo občerstvení, že si všichni dáme společně. Po uvítání následuje vybídnutí ke vstoupení a návštěvník je usazen, což je doprovázeno ukazovacími gesty, kam se má usadit.

V průběhu uvítání můžeme návštěvu provést po našem domově nebo ukazovacími gesty naznačíme, kde se nacházejí konkrétní místnosti, aby se návštěva zorientovala. Z výzkumu, jak jsem výše naznačila, vyplývá, že návštěvě spíše naznačíme, kde se jednotlivé místnosti nacházejí. Jen zřídka dotazovaní ochotně narušují soukromí svého domova a provázejí návštěvu po jeho jednotlivých zákoutích.

Usazení návštěvy odráží sociální řád a prostřednictvím zasedacího pořádku jej také komunikujeme a reprodukuje. Měli bychom počkat, až nás hostitel vybídne k usazení a naznačí, kam se můžeme posadit. Nejsme obvykle předem obeznámeni se zasedacím pořádkem, který má rodina v rámci domácnosti nastavený. V případě, že bychom se usadili sami, mohlo by dojít k tomu, že obsadíme obvyklé místo hostitele, což by mohlo být považováno za nemístné narušení domácích pravidel.

3.2.3 Průběh návštěvy

V průběhu návštěvy dochází k mnohým činnostem jako konverzaci, prohlížení fotografií nebo společenským hrám. Konverzace obvykle začíná tím, jaké události aktuálně hrají roli v životech zúčastněných. V jaké se nacházejí životní fázi popřípadě, co se změnilo a je nového. Rádi vyzdihneme naše úspěchy, ale zároveň se podělíme o naše problémy, pokud se jedná o blízký sociální vztah mezi hostitelem a návštěvníkem. Obvykle jsme sdílnější u informací, které se týkají práce nebo našich zálib. Naproti tomu máme tendenci ne být příliš otevření u intimnějších nebo méně příjemných témat.

„Tak začneme událostma, třeba co je novýho a tak...když se jedná o nějaké starosti, tak se snažím poradit. A když mam třeba hodně dobrý kamarády, tak hrajeme třeba různý hry. Zabavíme se a svým způsobem si děláme srandu sami ze sebe...(smích)“ (žena, 25 let)

„Ideální je, když se i ta návštěva snaží zabavit mě...(smích). Jinak si hlavně povídáme no, co je nového a co se u koho děje...povídáme si historky nebo jakýma fázemi ten člověk prochází. Třeba vtipkujeme, aby byla zábavná atmosféra a všichni se uvolnili z toho každodenního stresu.“ (muž, 36 let)

Během konverzace bychom neměli hovořícímu vstupovat do projevu. Pokud se při návštěvě sejde více osob, konverzace se mohou překrývat. Může dojít k rozdělení podle genderu, kdy si dle společných témat povídají ženy společně a muži také a potom se znovu vzájemně doplňovat. Mohou se rozvinout dvě paralelní nezávislé komunikace, ale dva konverzační plány se mohou i vzájemně převrstvovat, kdy aniž bychom si skákali do řeči, přepínáme mezi jednotlivými tématy dle zájmového zaměření konverzujících. Hostitelé i návštěvníci by se měli snažit, aby konverzace byla živá a vzájemně přidávat témata. Zároveň by se měli vyhýbat tématům, která by mohla vyvolat konflikt. Také bychom měli vhodně volit slova, abychom se nevyjadřovali příliš odborně ve společnosti, která se v tématech nebude orientovat.

„Když se třeba baví o práci, nebo nějaké věci, co mi nic neříkají...nějaké odborné a tak. Potom taky politický záležitosti, to se většinou lidi začnou hádat ještě mezi sebou. Spíš takový lehčí témata, aby byla sranda.“ (muž, 67 let)

Erving Goffman (1967, 1987) poukazuje na to, že během konverzace se vyjadřujeme verbálně pomocí slov, tak i neverbálně pomocí gest, výrazu, očního kontaktu, úsměvu nebo postavení těla. Všechny tyto výrazy přispívají k vzájemnému porozumění. Náš protějšek si všímá všech signálů, které vysílá naše tělo a interpretuje je. Můžeme pozorovat, že pokud spolu dvě osoby komunikují a vzájemně si

naslouchají, mají tendenci se k sobě fyzicky přiblížovat a natáčet. Během komunikace můžeme sledovat používání letmých dotyků, které mohou signalizovat zájem, náklonnost nebo také oporu. Naopak v případě, že by nás konverzace nudila a vzájemný kontakt by nám byl nepříjemný, začneme se odvracet. V případě, že spolu osoby chtějí komunikovat, tak udržují oční kontakt a občas se pousmějí. Oční kontakt můžeme interpretovat dle jeho intenzity a směru. Pokud během konverzace změníme směr pohledu například z okna, může to znamenat nezájem nebo zamyšlení. Mimikou vyjadřujeme během komunikace různé typy emocí (smutek, štěstí, překvapení a podobně).

V průběhu návštěvy nebo komunikace můžeme sledovat postavení těla, ze kterého můžeme odvodit, zda je člověk uvolněný nebo napjatý a nervózní. Obvykle pokud vyprávíme něco vtipného nebo něco, co nás velmi zajímá, máme tendenci i více gestikulovat. Pokud během konverzace dojde k žertování, máme tendenci k jeho oplácení. V případě, že chceme jiné osobě sdělit intimní informace, obvykle ztišíme hlas a k druhé osobě se více nakloníme. Mimoto komunikujeme vzhledem těla například výškou, váhou, úpravou vlasů nebo vůní. Vůně používáme, abychom se cítili a zároveň i působili lépe. Může na nás působit i vůně domova, kde dochází k mísení různých vůní například jídla, květin, vonných svíček nebo interiérových parfémů. Signály vysíláme i zvoleným vzhledem a výběrem oblečení. Vedle toho, že na své okolí působíme naším vzhledem, komunikujeme i vybavením a dekorací prostoru domova. Umístění knihovny nám napoví, že se rádi věnujeme četbě a časopisy zase odrážejí naše záliby. Vztah navazujeme a utváříme vedle komunikace i prostřednictvím konzumace jídla nebo pití.

Návštěva je obvykle doprovázena jídlem a pitím, s čímž se pojí jisté kulturní normy. Zajištění jídla a pití vyjadřuje akt přátelství a utváří to jakési symbolické pouto mezi lidmi. Předpokladem je, že jídlo jako první ochutná hostitel a vybídne návštěvníky, aby si nabídli. Takový krok snižuje ostýchavost hostů a očekává se, že hosté ochutnají, ovšem v přiměřené míře. Zároveň se očekává pochvala od návštěvníků směrem k pohoštění,

což může vést až k požádání o recept. S pohoštěním se pojí očekávání v podobě úpravy stolu a prostírání. Průběh by měl být podle zásad stolování a příslušného chování. Příprava pohoštění vyjadřuje, že jsme se na návštěvu připravovali a událost má pro nás důležitý význam.

V průběhu návštěvy vedeme konverzace, vyprávíme vtipy, můžeme se věnovat prohlížení fotografií, hraní společenských her nebo sledování filmu popřípadě televizního pořadu. Pokud se hrají společenské hry nebo se sleduje film je předem i takto definovaný účel setkání. Během obvyklé návštěvy probíhá pouze konverzace, která může být doplněna prohlížením fotografií. Prohlížení fotografií souvisí s materialitou domova, identitou a rodinou. Prohlížení fotografií je velice soukromá záležitost, ve které hostům poskytneme náhled do našeho soukromí a vzpomínek. Fotografie samotné nám pomáhají ve třídění vzpomínek a vztahů. Činnost prohlížení fotografií nabízí neustále nová témata k diskuzi, kdy se zúčastnění mohou lépe poznat a zároveň se zasmát.

„Občas třeba koukneme na nějaký film nebo máme doma jednu hru, tak třeba si zahrajeme i tu hru...někdy s kamarádkou si popovídáme, dáme si něco dobrého a koukneme se na film třeba.“ (žena, 26 let)

„Tak spíš si prohlížíme ty fotografie...povídáme si různě a třeba i pro legraci nějaké anekdoty.“ (žena, 58 let)

„To ne, nic specifického...u mě spíš člověk přijede...popovídáme, dáme si něco k jídlu, možná s kamarádem si zahrajeme třeba playstation. Nebo popřípadě nějaký film, dát si k tomu nějaký jídlo, takže asi tak.“ (muž, 26 let)

„Hry to ne, ale chodím na karty si zahrát každý týden se sejdeme s děvčatama. Takže takhle se třeba zabavíme. To se vždycky na to těšíme, zapisujeme si to do sešitu a pak vyhodnotíme vítěze...(smích)“ (žena, 71 let)

Během návštěvy může být zapnutá televize nebo rádio, jako forma zvukové kulisy. Tato zvuková kulisa může sloužit v případě, že dojdou

témata pro konverzaci nebo může do rozhovoru přidávat nová témata. Hudba může podpořit atmosféru a udržovat dobrou náladu hostitelů i návštěvníků. Záleží především na našem názoru a rozhodnutí, zda využijeme nějakou zvukovou kulisu. Lze se domluvit i během návštěvy, co vyhovuje nejvíce všem zúčastněným. Na druhou stranu může být zapnutá televize vnímána jako rušivý element. Během události bychom se měli především věnovat návštěvě a vzájemným interakcím. Ke konci návštěvy se mohou vyčerpat témata a nálada se může stát unavenější, což nabízí využití právě nějaké aktivity, která přinese nová témata. Rozhodnutí zapnutí televize nebo hudby ovlivňuje charakter návštěvy a sociální vztahy s návštěvníky. V případě, že se jedná o blízký vztah, pravděpodobně budeme mít menší strach z vyčerpání témat a ticha. Také můžeme vnímat zapnutou televizi z hlediska spíše formální návštěvy za nevhodné, kdežto v případě blízkých přátel nebo rodinných příslušníků za přijatelné. Zároveň můžeme využít zapnutí televize k zabavení návštěvy v případě, že se potřebujeme věnovat ještě přípravě v kuchyni.

„Jo většinou zapínám třeba rádio, protože mám rád muziku a pomáhá k udržování nálady.“ (muž, 31 let)

„Hudbu většinou...někdy když třeba přijde kamarád a dáme si nějakou drink...tak určitě nějakou hudbu, televizi to ne, to nemam moc rád...maximálně óčko⁴ třeba.“ (muž, 26 let)

„Spíš ani ne. Záleží, kdo přijde. Když třeba běží televize, tak ji kvůli návštěvě vyloženě nevypnu. Ale pravidlem to není...většinou když je to rodina, tak ji třeba nechám zapnutou, že se i chvíli díváme a chvíli povídáme...no a když je to nějaká víc formální nebo když je to někdo s kým sem se dlouho neviděl, tak to ji asi spíš vypnu no.“ (muž, 36 let)

⁴ Óčko je první česká hudební televizní stanice, přičemž největší část programu TV Óčko tvoří právě hudební videoklipy zaměřené na domácí i zahraniční hudbu.

„No někdy na návštěvě třeba běží televize, ale člověk z toho stejně nic neví...jen je zapnutá no. My ji teda většinou vypínáme, když někdo přijde. Aby nekoukali na televizi, ale povídali jsme si.“ (muž, 67 let)

„Televizi ano, pokud si to návštěva přeje. Pokud dávají třeba nějaký zábavný pořad nebo nějaké sportovní utkání. Ale sama od sebe ne.“ (žena, 58 let)

„Málokdy jako používám televizi, spíš jako takovej utlumující prvek no. Když třeba potřebuju chvilku a něco připravit, tak jim to zapnu, aby se zabavili, než já přijdu nebo jako to pozadí no. Jako že to třeba vyplňuje ticho nebo nějaké podněty ke konverzaci, když třeba běží zprávy.“ (žena, 25 let)

3.2.4 Ukončení setkání/loučení

Náznak ukončení setkání se objevuje, když někdo z účastníků signalizuje, že se setkání blíží ke konci. Může být doprovázeno gestem podívání se na čas na hodinkách a konstatování „Je příliš pozdě“ nebo „To už je ale hodin“. Také mohou zúčastnění začít zívát a následně se všichni shodnou, že jsou unavení. Ze strany hostitele může dojít k přijetí nebo zamítnutí „Ještě je brzy“ nebo „Ještě chvíli zůstaňte“. Na dobu strávenou na návštěvě se klade pozornost, přičemž se snažíme zdržet přiměřeně dlouhou dobu. Impulz k ukončení setkání obvykle udávají návštěvníci. Právě návštěvníci dbají na dobu strávenou na návštěvě, protože se obávají přílišného zdržení, na které je pohlíženo jako na nevhodné. Ukončení setkání přichází ve chvíli, kdy proběhly všechny fáze návštěvy (konverzace, pohoštění, zábava). Také pokud zazněla všechna témata, kterým jsme se chtěli v konverzaci věnovat. V ukončení setkání hraje roli mimo jiné únava nebo kulturně stanovená doba návštěvy (22h hod. večer je taková hraniční doba).

V průběhu odchodu může dojít k pozvání ze strany návštěvníků „Příště musíte přijít vy“ nebo „Doufám, že příště přijdete k nám“. Obvykle dochází k domluvě, že podrobnosti setkání se dohodnou v brzké době. Načasování oplacení návštěvy hraje také důležitou roli. Neočekává se, že k návštěvě dojde hned následující den, ale zároveň by se nemělo čekat příliš dlouho. Ke konci setkání dochází k rekapitulaci setkání „Bylo to moc fajn“ nebo „To jsme se zase nasmáli“. Probíhá loučení, které se podobá vítání a je doprovázeno poděkováním z obou stran a odchodem. Doprovodnými gesty jsou objetí, potřesení rukou, polibky nebo pohlazení po délce paže (od ramen směrem dolů). Rozloučit bychom se měli se všemi, se kterými jsme se i vítali. Obvykle se loučíme opakovaně, což může být doprovázeno gesty mávání rukou. Na loučení můžeme pohlížet jako na rituál úcty, který chceme zdůraznit jeho opakováním. Loučení je doprovázeno verbálními projevy jako „Mějte se hezky“ „V pořádku dojedte domů“ nebo „Jedte opatrně“. Návštěva je ukončena odchodem návštěvníků a zavřením dveří hostitelem.

Po rozloučení a odchodu začíná cyklus opět znovu. Cyklus se otevírá pozváním a dohodnutím termínu návštěvy. Návštěva by měla být vždy ohlášená předem. Následuje příprava na reciproční návštěvu a samotný příchod návštěvníků.

4 ZÁVĚR

Návštěva jako sociální situace začíná symbolickým zaklepáním popřípadě zazvoněním návštěvníků a otevřením dveří hostitelem. Událost návštěvy je charakteristická svojí složitostí a nepřehledností z hlediska různých faktorů, které do ní vstupují a samotný průběh události ovlivňují. Funkcí návštěvy je utváření, definování a udržování sociálních vztahů. Vyjadřuje jistou příslušnost a spojení s širším společenským prostředím. Prostřednictvím projevů zdvořilosti, pohostinnosti a jiných osvojených způsobů chování dáváme najevo emocionální spojení se zúčastněnými.

Návštěvu máme obvykle spojenou s příjemnými pocity sounáležitosti nebo přátelství směrem k hostům. Zároveň s návštěvou můžeme mít spojený pocit stresu a nervozity, aby návštěva byla spokojená a celý průběh události proběhl v souladu s očekáváními.

Návštěvu definují očekávané role a způsoby chování hostitele a návštěvníků. Událost návštěvy je plánovaným setkáním, které má předem definovaný sociální účel. Podoba takové společenské události závisí na několika faktorech jako blízkosti osob, věku, socio-kulturním statusu, druhu setkání a kulturních normách sledované společnosti. Návštěva může sloužit k navázání nových kontaktů, což nám nabízí vytvoření nového sociálního vztahu a výměnu nových informací popřípadě setkání se s odlišnými názory. Hlavně ale návštěva slouží k udržování našich stávajících sociálních kontaktů a v takovém případě obvykle do určité míry víme, co můžeme od návštěvníků očekávat a těšit se na setkání.

Návštěvu zveme do prostředí domova a rodiny, která nám zajišťuje intimitu. Z toho vyplývá, že návštěva má intimní charakter, kdy záleží pouze na našem úsudku a rozhodnutí, s kým budeme chtít sdílet prostředí našeho domova. Soukromý prostor slouží k utváření naší identity, potřebám a odpočinku, ale zároveň ho nelze oddělit zcela od veřejné sféry, která do něj proniká prostřednictvím internetu a televize. Uvnitř domova dochází k prolínání soukromé i veřejné sféry, která jej určitým způsobem ovlivňuje. Soukromí spíše vymezujeme tak, že nejsme v dosahu ostatních lidí. Především se jedná o místo, kde nás nikdo nesleduje a které nám nabízí možnost odpočívat a relaxovat. Může se jednat o prostředí domova, ale může to být jakékoliv místo jako například pokoj nebo dílna. Někdo může považovat za soukromí pouze místo, kde bývá sám. V jiném případě můžeme považovat za soukromí místo, které sdílíme pouze s nejbližší osobou.

Prostředí domova nám zajišťuje intimitu, kterou máme tendenci chránit, proto většina informátorů volí taktiku hosty spíše neprovázet po

domově. Návštěvu raději po příchodu seznámí s rozmístěním jednotlivých místností a usadí je do obývacího pokoje nebo kuchyně. Ostatní místnosti jsou vnímány jako více intimní, kam návštěva nemá vyhrazený vstup, pokud k tomu návštěvu výslovně nevyzveme. Důležitou roli hraje blízkost sociálního vztahu s návštěvou. Dalším aspektem je to, do jaké míry je hostitel spokojen se stavem bydlení a interiéru.

Za pomezí mezi veřejným a soukromým prostorem domova můžeme považovat chodbu, která nám zprostředkovává plynulý přechod mezi těmito dvěma sférami. Za hranici překročení domova tak můžeme považovat práh domu nebo bytu. Materiální stránka domova je neodmyslitelnou součástí přemýšlení o domově vedle emocionality a vzpomínek. Součástí domova je spousta předmětů, se kterými se pojí vzpomínky a naše minulost. Materiální kultura odráží identitu obyvatele domova. Domov má dynamickou povahu a stává se naším domovem skrze vyjednávání, během kterého upravujeme a měníme vzhled a vybavení domova či mu přisuzujeme nové významy.

Věci jako deníky, fotografie nebo dopisy vypráví náš životní příběh a jsou součástí domova. Prohlížení fotografií je intimní záležitost, která souvisí s našimi vzpomínkami a pocity. Rozhodnutí, s kým si budeme prohlížet fotografie, záleží na blízkosti sociálního vztahu s návštěvou. Taková činnost může být jako určitý rituál, kterým procházejí cizí lidé nebo budoucí snacha a zeť v rámci rodiny. Zároveň prohlížení fotografií nabízí určitý druh zábavy, v průběhu které se nabízí nová témata k diskuzi. Tradiční prohlížení fotografií ovlivňují moderní technologie, kdy známým ukazujeme na návštěvě fotografie z dovolené nebo výletu z mobilních telefonů nebo je sdílíme s přáteli prostřednictvím sociálních sítí.

Ke konceptu domova je nutné přistupovat komplexně, protože je mnohvrstevný. Vnímání domova je tedy individuálně variabilní. Domov je utvářen vzájemným vztahem mezi materiální stránkou a pocitovou. Domov je místem identifikace a také mocenských vztahů. S domovem

jsou spojené sociální vztahy a emoce. Domov má materiální význam, prostorový, nabízí nám soukromí a útočiště, zajišťuje nám zázemí a příjemnou atmosféru pro odpočinek, slouží k utváření sociálních vztahů a naší identifikaci (Somerville 1992).

Domov má pro nás mnoho významů a individuálně může převažovat určitý význam nebo kombinace několika z nich. Domov znamená místo, které nám zajišťuje bezpečí a kam se můžeme vždy vrátit v případě potřeby. Pohyb v prostoru a čase způsobuje rozpory ve vnímání domova, což přináší pocity přináležitosti k více domovům. Rodné místo, se kterým nás spojují vzpomínky, vztahy a příjemné pocity bude pro nás znamenat domov i v případě, že trvale žijeme na jiném místě. Na druhou stranu narušené mezilidské vztahy v rodném místě mohou vést i neidentifikaci místa jako domova, přestože jej aktuálně obýváme. Prostor se stává domovem, když ho začneme ovládat a přizpůsobovat k našemu ideálnímu obrazu. Materiální povaha ovlivňuje naše vnímání domova. Samotná materiální stránka domova nám napovídá mnoho informací o charakteristikách jeho obyvatel (o genderu, věku, socio-ekonomickém statusu, rodinném stavu, aktuálním emocionálním rozpoložení apod.). Domov je úzce spojen s estetickou stránkou a považujeme ho za zrcadlo našeho vkusu.

Sociální logika prostoru domova je utvářena na základě vztahů mezi členy domácnosti, významu a funkčnosti místnosti. Z hlediska události návštěv je nejdůležitějším a nejvíce využívaným místem obývací pokoj a následně kuchyně. Obývací pokoj zaujímá centrální polohu v domácnosti, ke kterému mají všichni členové domácnosti stejný přístup. Obývací pokoj slouží k sociálnímu kontaktu a interakcím mezi členy rodiny i pozvanými hosty. Obývací pokoj je definován jako místo společenského setkávání. Je tak spolu s chodbou a v některých domácnostech i kuchyní nejméně soukromým místem. V obývacím pokoji je z důvodu přijímání návštěv snížený práh intimity. Vybavení obývacího pokoje je v souladu s jeho účelem, tj. přijímání návštěv. V obývacím pokoji je věnována zvláštní pozornost estetické stránce, z důvodu jeho často centrální polohy a

reprezentativní funkce. Pozitivně je vnímáno spojení jídelny s obývacím pokojem ve vztahu ke komunikaci mezi hostitelem a návštěvníky. Takové spojení umožňuje nepřerušovaný kontakt s návštěvníky a možnost zapojení se do činnosti v kuchyni. Naproti tomu někdo může vyhledávat raději soukromí při přípravě pokrmů v oddělené kuchyni.

Vyjádření pohostinnosti máme spojené s nabídkou pití, jídla a pohodlí směrem k našim hostům, ať jsou to příbuzní, přátelé nebo formální návštěva. Sociální kontakty spolu s interakcemi jsou neodmyslitelně spojené s konzumací nápojů či jídla. Významem pohoštění je definování vztahu mezi zúčastněnými a utvoření sounáležitosti s širším okolím. Pohostinnost v našem domově máme spojenou se slušností a snahou prokázat, že jsme pozornými hostiteli. S pohostinností je spojen i strach a nervozita, abychom naplnili očekávání našich hostů. V případě, že se jedná o formální typ návštěvy, na kterou budeme chtít zapůsobit, o to s větší pečlivostí se věnujeme přípravě. Jestliže je návštěva rodinného charakteru pak se snižuje nervozita i naše nároky spojené s přípravou. Přípravou a nabídkou pohoštění vyjadřujeme přátelství a to, že nám na návštěvě záleží. V případě, že bychom našim hostům nenabídli žádné pohoštění, necítili by se u nás příliš vítání. Ze strany hostitelů se očekává, že pohoštění budou mít předem připravené a nebudou se jeho přípravě věnovat až po příchodu hostů.

Přípravě pohoštění se převážně věnuje žena. Důvodem je, že žena nese větší zodpovědnost za chod domácnosti i za přípravu pohoštění a je vystavena většímu sociálnímu tlaku nežli muž. Rozdělení práce uvnitř domácnosti je záležitostí domluvy. V případě hostitelského páru si mohou práci, během níž se věnují přípravě pohoštění rozdělit a spolupracovat. Avšak větší část rozhodování a plánování ohledně přípravy pohoštění závisí na ženě. Přístup k přípravě pohoštění se z pohledu ženy a muže odlišuje. Muži k návštěvě a přípravě pohoštění přistupují jako k zábavě a volnočasové aktivitě, tedy ve své podstatě volitelné činnosti. Ženy naproti tomu pojmají pohostinné chování jako nepsanou povinnost spojenou s

péči o druhé. U žen se takováto povinnost pojí s obavami z nenaplnění očekávání hostů.

S rolí hostitele se očekává pohostinnost a s rolí návštěvníka se může očekávat přinesení daru. Dar má na návštěvách důležitý význam, protože utváří spojení a přátelství. Na návštěvu obvykle přicházíme s dárkem nejčastěji v podobě lahve vína, květin nebo něčeho dobrého popřípadě dekorace do bytu. Dárek nosíme jako poděkování za pozvání k návštěvě. Darem vyjadřujeme sociální pouto a míru blízkosti vztahu. Ukazuje se, že dárky nosíme, zvláště pokud se jedná o známé, se kterými se nevidáme pravidelně. Hlavním motivem přinesení dárku je nejistota ze sociálního kontaktu a snaha upevnění sociálního vztahu. V případě rodinných příslušníků nebo známých, se kterými udržujeme pravidelný kontakt, není na přinesení daru kladen takový důraz. Přinesením daru se také můžeme snažit zapůsobit a vyvolat pozitivní první dojem ze setkání. Směna darů je druhem komunikace stejně jako estetická úprava domova.

Estetické stránce domova věnujeme stále větší pozornost zvláště s širokou nabídkou dekorací a vybavení domácností, která je nám prezentována. Před příchodem návštěvy se věnujeme celé řadě činností, které souvisí s udržováním kýženého estetického standardu. Dáváme si záležet především na úklidu, čištění, dekoraci bytu, vzhledu pohoštění, prostírání a také úpravě našeho vzhledu. Ještě než vstoupíme do určité domácnosti, můžeme sledovat výzdobu na chodbě a dveřích, což vysílá signály vůči sousedům nebo příchozím.

Dekorace a zdobení v rámci domácnosti může sloužit k navázání společenského vztahu. Domov a jeho interiér slouží k naší sebe prezentaci prostřednictvím materiální kultury. Vzhled interiéru může prozradit informace o věku, genderu, socio-ekonomickém statusu, zálibách, vkusu a podobně. Snažíme se docílit toho, aby náš domov udělal na naše hosty co nejvíce pozitivní dojem. Ukazuje se, že v případě formální návštěvy budeme spíše věnovat větší pozornost úpravám domova z důvodu nejistoty ve vzájemném vztahu a snahy o pozitivní

zapůsobení. Úpravami domova můžeme dát najevo, že nám na návštěvě záleží nebo zdůraznit o jakou příležitost se jedná. Událost návštěvy utváříme materiální a estetickou stránkou, tak i vzájemnými interakcemi.

Naše komunikace zahrnuje verbální a neverbální složku, přičemž obě složky se navzájem podporují. Naše komunikace a sdělení je ovlivněno kulturním prostředím, ze kterého pocházíme a také například věkem nebo genderem. Neverbálně komunikujeme gesty, výrazem, držením těla a očním kontaktem. Všemi těmito signály vysíláme jisté sdělení našemu komunikačnímu partnerovi, který si je následně interpretuje. Komunikujeme také naším vzhledem a materiálním prostředím, kterým jsme v našem domově obklopeni. Interakce tvoří z hlediska účelu nejdůležitější součást události návštěvy. Od role hostitele i návštěvníka se očekává zapojení do interakce a rozvíjení dalších témat. Velmi negativně je nahlíženo na používání mobilních telefonů během návštěvy. Témata konverzací by měla být volena taková, aby byla pro zúčastněné srozumitelná a dávala možnost zapojení se. Zároveň se informátoři cíleně vyhýbají politickým konfrontacím, které by v jiném sociálním kontextu byly žádané, na návštěvě se však zdají nevhodné. Důležitou součástí interakcí je žertování, které během návštěvy zajišťuje uvolněnou atmosféru a zábavu.

Sociální a kulturní normy nám poskytují návody, jak bychom se v určitých situacích měli chovat. Sociální a kulturní normy spojené s návštěvami souvisí s rolemi hostitele a návštěvníka a jejich očekáváními. Od role hostitele se očekává zájem o návštěvu, které bude věnovat svoji pozornost a bude s ní průběžně komunikovat. Očekává se, že návštěvu uvítá v domácím prostředí, kde nebude nepořádek. Roli hostitele máme spojenou s vřelou pohostinností. Očekává se, že hostitel bude věnovat i jistou pozornost svému vzhledu pokud přijímá návštěvu. V souvislosti s pohoštěním se očekává, že nám hostitel jídlo nebo pití nebude nutit a rozhodnutí nabídnout si ponechá po úvodním vyzvání na návštěvníkovi. S rolí návštěvníka se pojí očekávání, že bude respektovat intimní prostředí domova hostitele a bude se pohybovat pouze tam, kam

bude pozván. Zároveň se očekává, že návštěva nebude sahat na osobní předměty hostitele a nebude je poškozovat. Důležitou normou chování je, že by návštěva neměla přicházet neohlášená. S rolí návštěvníka se dále očekává, že nebude kritizovat vzhled bydlení ani pohoštění, naopak se téměř za všech okolností očekává pochvala.

Vedle témat již výše zmíněných, která vstupovala do události návštěvy, jsem se snažila této události dát strukturu dle jejího průběhu. Situační rámec události návštěvy jsem rozdělila na pozdrav a otevření konverzace, uvítání, průběh návštěvy a ukončení setkání a loučení. Rozdělením na jednotlivé po sobě jdoucí fáze se zpřehlední situace a průběh návštěvy. Jednotlivé fáze návštěvy jsou spojené s rolí hostitele a návštěvníka a očekávanými způsoby chování. Pozdrav patří mezi důležitý projev zdvořilosti, kterým dáváme najevo, že někoho známe. Podoba pozdravu i s jeho neverbální složkou se odvíjí od blízkosti a intimity vztahu. Pozdrav je obvykle doprovázen úsměvem, jímž dáváme najevo otevřenost a přátelskost. Otevření konverzace je většinou doprovázeno zdvořilostními frázemi.

V průběhu uvítání dochází v některých případech k předání daru ze strany návštěvníků jako poděkování za pozvání. V této fázi obvykle můžeme provést návštěvu po svém domě, pokud se tak rozhodneme, nebo můžeme ukazovacími gesty naznačit, kde se nacházejí jednotlivé místnosti. Po uvítání jsou návštěvníci usazeni v souladu se zasedacím pořádkem. V průběhu návštěvy se věnujeme mnohým činnostem jako konverzacím, prohlížením fotografií, hraním společenských her, vyprávěním vtipů nebo konzumaci jídla a pití. Využití zvukové kulisy v podobě televize nebo hudby závisí především na našem úsudku a preferenci. Překvapivě, ačkoliv se informátoři vyjadřovali o televizi jako rušivém vlivu v průběhu návštěvy, sami přiznávali, že v praxi je během návštěv nezřídka puštěná.

Rozhodnutí o uzavření návštěvy je ovlivněno charakterem návštěvy a sociálními vztahy mezi zúčastněnými. Ukončení setkání bývá

naznačeno jedním z účastníků návštěvy. Během ukončení setkání může dojít k pozvání k reciproční návštěvě. Následně dochází k rekapitulaci a zhodnocení setkání. V závěrečné fázi dochází k loučení, které se strukturálně podobá uvítání. Návštěva končí rozloučením, odchodem návštěvníků a zavřením dveří hostitelem.

Návštěvy i přes vzrůstající virtuální kontakt hrají stále důležitou úlohu v naší společnosti. Mají jasnou strukturu, které jsou si aktéři vědomi, protože ji mají naučenou už od dětství. Nové prvky, které se objevují se tak musí do naučené struktury tvořivě zapracovávat. Jedná se především o televize nebo chytré telefony, které nám umožní si během diskuze cokoliv okamžitě vyhledat na internetu nebo prohlížet fotografie. Normy používání moderních technologií během sociálního kontaktu návštěvy jsou tak předmětem vyjednávání. Navzdory stoupající otevřenosti a sdílení informací na sociálních sítích máme tendenci chránit naše soukromí rodiny a domova. Pečlivě si předem promýšlíme, koho pozveme do našeho prostředí domova. Obvykle se nezamýšlíme nad tím, co o nás může náš domov vypovídat až do chvíle pozvání návštěvy. Jsme si vědomi, že domov a jeho materiální stránka odhaluje intimní informace o naší identitě a životě.

5 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

ADLER, Thomas A., 1981. Making Pancakes on Sunday: The Male Cook in Family Tradition. *Western Folklore*. 40(1), 45–54. ISSN 0043-373X.

ALMÉRICO, M. Gina, 2014. *Food and identity: Food studies, cultural, and personal identity* [online]. *Journal of International Business and Cultural Studies*. 8, 1-7 [cit. 20.3.2016]. Dostupné z: <http://www.aabri.com/manuscripts/141797.pdf>

AMEKA, Felix, 2009. Access Rituals in West African Communities: An Ethnopragmatic Perspective. In: *Ritual Communication*. New York: Berg Oxford International Publishers Ltd. ISBN 978 1 84788 296 7.

ARENDTOVÁ, Hannah, 2007. *Vita activa neboli o činném životě*. Praha: Oikoymenh. ISBN 978-80-7298-185-4.

BASSO, B. Ellen a SENFT, Gunter, 2009. *Ritual Communication*. New York: Berg Oxford International Publishers Ltd. ISBN 978 1 84788 296 7.

BERNARD, Rusell H., 2006. *Research Methods in Anthropology: Qualitative and Quantitative Approaches*. Oxford: AltaMira Press. ISBN 0-7591-0868-4.

BICCHIERI, Cristina, 2006. *The Grammar of Society: The Nature and Dynamics of Social Norms*. New York: Cambridge University Press. ISBN 978-0-521-57490-7.

BLUNT, Alison a DOWLING, Robyn, 2006. *Home*. London a New York: Routledge. ISBN 978-0-415-33274-3.

CAIRNS, Kate et al., 2010. *Caring about food: Doing Gender in the Foodie Kitchen* [online]. *Gender & Society*. 24(5), 591-615 [cit. 22.3.2016]. Dostupné z:

<http://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/MEDIA118/postfeminism/doin%20gender%20in%20the%20foodie%20kitchen.pdf>

CLARKE, Alison J., 2001. The Aesthetics of Social Aspiration. In: *Home Possessions*. Oxford a New York: Berg. ISBN 1-85973-580-0.

CRESSWELL, Tim, 2004. *Place A short introduction*. New York a London: Blackwell Publishing Ltd. ISBN 978-1-4051-0672-6.

DEVITO, Joseph A., 2008. *Základy mezilidské komunikace*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-2018-0.

DISMAN, Miroslav, 2002. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Nakladatelství Karolinum. ISBN 80-246-0139-7.

DOUGLAS, Mary, 1991. *The Idea of a Home: A Kind of Space* [online]. 58(1), 287-307 [cit. 15.3.2016]. Dostupné z: http://is.muni.cz/el/1423/podzim2011/SAN236/um/27590952/Douglas_Idea_of_Home_A_Kind_of_Space_SR_090301.pdf

DÜLMEN, van Richard, 1999. *Kultura a každodenní život v raném novověku: Dům a jeho lidé*. Praha: Argo. ISBN 80-7203-116-3.

DURANDI, Alessandro, 1992. Language and Bodies in Social Space: Samoan Ceremonial Greetings. *American Anthropologist*. 94(3), 657–91.

GARVEY, Pauline, 2001. Organized Disorder: Moving Furniture in Norwegian Homes. In: *Home Possessions*. Oxford a New York: Berg. ISBN 1-85973-580-0.

GENNEP, Van Arnold, 1996. *Přechodové rituály: Systematické studium rituálů*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 80-7106-178-6.

GIDDENS, Anthony, 2006. *Sociology*. 5.vyd. Cambridge a Malden: Polity Press. ISBN 0-7456-3378-1.

GIESLER, Markus, 2006. *Consumer Gift System* [online]. Journal of Consumer Research, 33(2), 283-290 [cit. 3.3.2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/10.1086/506309>

GOFFMAN, Erving. 1982. *Interaction ritual: Essays on face-to-face behavior*. New York: Doubleday. ISBN 978-0394706313.

GOFFMAN, Erving. 1999. *Všichni hrajeme divadlo*. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon. ISBN 80-902482-4-1.

GOFFMAN, Erving. 1976. *Gender Advertisements*. New York: Harper and Row Publishers. ISBN 0-06-132076-5.

GOODWIN, Charles, 1984. Notes on Story Structure and the Organization of Participation. In: *Structures of Social Action*. London a New York: Cambridge University Press. ISBN 0-521-24815-9.

GUNTER, Senft, 2009. Trobriand Islanders' Forms of Ritual Communication. In: *Ritual Communication*. New York: Berg Oxford International Publishers Ltd. ISBN 978-1-84788-296-7.

HABERMAS, Jürgen. 2000. *Strukturální přeměna veřejnosti*. Praha: nakladatelství Filozofického ústavu AV ČR. ISBN 80-7007-134-6.

HALL, Edward T., 1966. *The Hidden Dimension*. New York: Doubleday. ISBN 978-0-385-08476-5.

HAVELKOVÁ, Hana. *Dimenze „gender“ ve vztahu soukromé a veřejné sféry* [online]. Sociologický časopis. Praha: 31(1), 25-38 [cit. 22.2.2016]. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/dbfbd9e5f7e683cf8bdf9a2b501ff0846d4c8508_344_025HAVEL.pdf

HECHTER, Michael a OPP, Karl-Dieter, 2001. *Social Norms*. New York: Rusell Sage Foundation. ISBN 0-87154-354-0.

HILLIER, Bill a HANSON, Julienne, 1984. *The social logic of space*. London: Cambridge University Press. ISBN 978-0-521-36784-4.

CHALOUPKOVÁ, Jana, 2005. Faktory ovlivňující dělbu domácí práce v českých domácnostech a hodnocení její spravedlnosti. *Sociologický časopis*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 41(1), 57-77. ISSN 0038-0288.

JACKSON, Stevi a MOORES, Shaun, 1995. *The Politics of Domestic Consumption*. New York: Routledge. ISBN 978-0-13-433343-4.

JANOWITZ, Morris, 1975. Sociological Theory and Social Control. *American Journal of Sociology*. University of Chicago Press. 81(1), 82-108. ISSN 0002-9602.

JOHN, Eileen, 2014. Meals, Art, And Artistic Value. *Estetika: The Central European Journal of Aesthetics*. 51(2), 254-269. ISSN 0014-1291.

KENDON, Adam, 1980. Gesticulation and Speech: Two Aspects of the Process of Utterance. In: *The Relationship of Verbal and Nonverbal Communication*. Paris a New York: Mouton. ISBN 90-279-7878-6.

KOMTER, Aafke E., 2005. *Social Solidarity and The Gift*. New York: Cambridge University Press. ISBN 0-521-84100-3.

LASHLEY, Conrad, 2000. Towards to theoretical understanding. In: *In search of Hospitality*. London and New York: Routledge. ISBN 0-7506-4562-8.

MAŘÍKOVÁ, Hana, 1999. *Muž v rodině: Democratizace sféry soukromé*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. ISBN 80-85950-69-3.

MAUSS, Marcel, 1999. *Esej o daru, podobě a důvodech směny v archaických společnostech*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-85850-77-X.

MILLER, Daniel, 2001. *Home Possessions: Material Culture behind Closed Doors*. Oxford a New York: Berg. ISBN 1-85973-580-0.

OAKLEY, Ann, 1974. *Sociology of Housework*. New York: Pantheon Books. ISBN 0-855-2007-31.

PAUKNEROVÁ, Karolína, 2014. *Co říká dům: Možnosti symetrického přístupu k materialitě domova* [online]. Český lid. 101(4), 439-458 [cit. 23.2.2016]. Dostupné z: <http://ceskylid.avcr.cz/index.php/ceskylid/article/view/316/219>

POKORNÝ, Jan. 2010. *Lingvistická antropologie: jazyk, mysl a kultura*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-2843-8.

ROACH ANLEU, Sharyn L., 1998. *The Role of Civil Sanctions in Social Control: A Socio-Legal Examination* [online]. Crime Prevention Studies. Flinders University. 9, 21-43 [cit. 10.3.2016]. Dostupné z: http://www.popcenter.org/library/crimeprevention/volume_09/role_ofcivilsanctions.pdf

ROGERS, Richard A., 2008. *Beasts, burgers, and hummers: Meat and the crisis of masculinity in contemporary television advertisements* [online]. Environmental Communication: A Journal of Nature and Culture. 2(3), 281-301 [cit. 21.2.2016]. Dostupné z: <http://www2.nau.edu/~rar/papers/RogersEC2008.pdf>

SHERRY, John F., 1983. *Gift System in Anthropological Perspective* [online]. Journal of Consumer Research. 10(2), 157-168 [cit. 3.3.2016]. Dostupné z: <https://www3.nd.edu/~jsherry/pdf/1983/Gift%20Giving.pdf>

SIEBEL, Walter a WEHRHEIM, Jan. 2006. Security And The Urban Public Sphere. *German Policy Studies*. 3(1), 19-46.

SOMERVILLE, Peter, 1992. *Homelessness and the Meaning of Home: Rooflessness or Rootlessness?* [online]. International journal of urban and

regional research [cit.28.2.2016]. Dostupné z:
http://artsites.ucsc.edu/sdaniel/177_2015/homelessness_and_meaningof_home.pdf

SWENSON, Rebecca, 2009. Domestic divo? Televised treatments of masculinity, femininity and food. *Critical Studies In Media Communication*. 26(1), 36-53.

THIO, Sienny, 2005. *Understanding Hospitality Activities: Social, Private And Commercial Domain* [online]. *Jurnal Manajemen Perhotelan* 1(1) [cit. 2.3.2016]. Dostupné z:
<http://puslit2.petra.ac.id/gudangpaper/files/2339.pdf>

TOUŠEK, Laco, 2012. Vybrané aspekty metodologie aplikované antropologie. In: Hirt, T., Zíková, T., Toušek, L. a kol. *Vybrané kapitoly z aplikované sociální antropologie*. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, s. 38-63. ISBN 978-80-261-0122-2.

TUAN, Yi-Fu, 2001. *Space and Place: The Perspective of Experience*. Minnesota: Published by the University of Minnesota Press. ISBN 0-8166-3877-2.

6 RESUMÉ

This thesis deals with social event, visits in the context of contemporary czech society. The visit is seen as a planned meeting whose primary purpose is social. This event occurs during the visits to the creation, maintenance and consolidation of social relations. The situation is characterized by the inconsistent visits, into which many factors. This work seeks to clarify and understand the structure of this event. The progress of the visit is influenced by age, gender and socioeconomic status. Among the participating include visits to host and visitor, which carry different roles and expectations. The invitation to visit we found the unity, friendship or efforts to establish social contact. With visits to govern specific expected behaviors, which are subject to the social standards of the cultural environment.

The work deals with interpersonal relations, but also relationships lifeless. Social relations and materiality enters the home visits during the event. The home in the form of material and aesthetic stalls communicates our identity and status. Event visit works on the principle of the invitation, because home we consider private space into which regulate the entry of outsiders. The work is therefore focused on the perception of the home and privacy. The situation of the visit is inter alia formed by verbal and nonverbal communications. Nonverbally communicate gestures, facial expressions, body movements, spatial behavior, and in addition also due, household equipment and by bringing a gift. The work deals with the relationship of gender and cooking, which plays a role in the expression of hospitality and preparing meals. This work deals with the visit as a complex issue and analyzes the factors that enter into the situation.